

К-6561

К-622

ПЛУЖАНИН

1-9-2-6

Б.П.

56195/4-5

ІВАН ФРАНКО
1916—1926

1926

206 а/к

КВІТЕНЬ—ТРАВЕНЬ

ЗМІСТ

С. Пилипенко.— Наші „гріхи“ (1—2).

Організація літруху

Об'єднана резолюція 3-го з'їзду Плуга (3—8); В. Шепотьєв — Літературні суди (8—10).

Теорія і літтехніка

В. Коряк.— Сьогочасні літературні прямування (11—12); А.н. Панів — На літературна продукція (12—14).

До річниці Франкової смерти

Іван Франко про себе (15); Г.н. Хоткевич — Зі споминів про Івана Франка (15—16); Г.н. Хоткевич — Непотрібні люде.. непотрібна робота... (17—18); С. Кравців — Де-що про вплив Івана Франка на світогляд української мови (18—19); В. Коряк — Франкові дні (20); В. Годзінський — Мої погляди про Ів. Франка (20—21); Арештанська пісня — Ів. Франка (21).

Літпрактика

В. Шопинський — На жнивах (22—29); поезії С. Бена, Т. Огневика, Ю. Ча (30).

Хроніка

М.х. Марусик — 3-й Всеукраїнський з'їзд Плуга (31—32). В. ЦК Плуга. Філіях і літгуртках Плуга (32—33); по Україні (33—34); по СРСР (34); за кордоном (35).

Критика й бібліографія

С. Пилипенко — Наш альманах (35); М. Б. — Що видано з творів Ів. Франка на Рад. Україні (35—36); рецензії на книжки: Качури, Чердиченкової, Масенко, В. Поліщука, На літературном посту, Жернов, Літсторінку газ. „Червоний Шлях“, Плужаника. Поправки до альманаху ч. 2 „Плуга“ (39).

Весела сторінка

Почтова скринька

В цьому числі 6 фотографій.
На обкладинці портр. Ів. Франка роботи худ. Козюренка.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

1. Редакція залишає за собою право скорочувати статті й робити зміни редакційного характеру.
2. Рукописи мусять бути чітко написані (краще надруковані на машинці) на одній боці аркуша.
3. Передрук матеріалу із „Плужанина“ дозволяється робити при умові точного цитування джерела.
4. „Плужанин“ у провінції можна набувати по філіях „Плуга“, в книгарнях та в університетських бібліотеках. Редакція висилає по одержанні поштовим переказом чи дрібними листівками в листі вартості. (Окреме число — 30 коп.).
5. Все листування, замовлення, гроші посылати на адресу (точно!):

Харків, Пушкінська, 24. Редакції журналу „Плужанин“.

K-6561

[89179 (05) „1926“]

ПЛУЖАНИН

Орган Центрального Комітету Спілки Селянських Письменників „ПЛУГ“

№ 4—5 (10)

КВІТЕНЬ — ТРАВЕНЬ 1926 РОКУ

№ 4—5 (10)

НАШІ „ГРІХИ“

Два основних гріхи приписують нам, плужанам: „масовізм“ і „проектанство“.

Перший за гріх ми не вважаємо. Навпаки — гадаємо, що „масовізм“ є нашим плюсом, що це ознака здорового більшовицького підходу, запорука успіху нашої справи.

Що таке „масовізм“?

Він полягає у підході до культурної праці, що як найкраще можна переказати словами т. Леніна:

„Ви повинні не спускатися до рівня мас, до рівня відсталих верств класу, це безперечно. Ви повинні говорити їм гірку правду. Ви повинні називати їхні буржуазно-демократичні й парламентарні забобони забобонами. Але разом із тим ви повинні тверезо стежити за справжнім станом свідомості й підготовності власне всього класу (а не тільки його комуністичного авангарду), власне всієї трудящої маси (а не тільки її передових людей)“.

(Дитяча хвороба „лівизни“ в комунізмі, т. XVII).

Прикладаючи цей ленінський підхід до літературної справи, ми говоримо:

1) Наші твори повинні бути масові, тоб-то розраховані на широкі маси читачів, робітників і селян. Вони мають бути прості без упрощенств, художні без зайвих поцяцьковань, картати наші хиби без зневіри, кликати до нового без порожніх закликів, писатися простою мовою без вульгаризаторства, примітивізації.

2) Наша організація має бути масовою, тоб-то тісно зв'язана з нашими письменницькими резервами — численними літгуртками, найліпшими організаторами наших читачів, першим фільтром початкуючої літературної молоді.

3) В нашій громадській роботі ми теж маємо додержувати принципа масового впливу на масову аудиторію. Сюди входять різні людні виступи, демонстрації, опублікування і т. д.

Все це, звичайно, є основний метод, та не одинокий. Це не значить, що плужанин не має права написати твір для обмеженої аудиторії, не для робітників і селян, не для маси. Можна впливати і не безпосередньо — це ясно. Але це в другу чергу.

Зрештою до „масовізму“ треба віднести наше розуміння літератури, як процесу, де беруть участь цілі маси літературних сил від найвищих своєю кваліфікацією, художнім талантом, — до найнижчих, до

художньої продукції робіськорів учасників стінгазет і рукописних налів. Вся ця літературна маса являється могутнім культурним чинком, всю її треба враховувати, говорячи про літературу і її масовий вплив.

Отже „масовізм“ — наша позитивна ознака і його ми не зречемося. Що до „просвітянства“ — цей „гріх“ ми визнавали з самого зародження. Це те, за ради боротьби з чим існує Плуг.

Бо що таке „просвітянство“? — Одна з прикмет дрібно-буржуазного світогляду. Може вона бути в Плугу? — Її не може не бути, як кожній селянській організації, як у кожного виходця з села. Справа лише в тім, як до цього ставитися.

Плуг у своєму статуті (§ 2) пише:

В основу своєї праці спілка ставить боротьбу з власницько-міщанською ідеологією серед селянства і виховання як своїх членів, так і їхніми силами зусиллями — широких селянських мас у дусі пролетарської революції та тяжінні їх до активної участі в цьому напрямку.

З підкресленого ясно, що Плуг ніколи не заперечував наявності елементів дрібно-буржуазної ідеології серед своїх членів, як не може цього заперечувати і ніяка інша літературна організація, хоч би й напролетарська по своєму складу, завданням, програмі, творчості.

Таким чином і це не „гріх“, не „ухил“, а наша біда, спричинена нашим походженням і оточенням. Гріхом чи ухилом просвітянство було — коли-б ми його обстоювали, захищали. Але ми ставимо собі завдання із цим боротися — і обов'язок пролетарських організацій, де, звичайно, елементів „гріховних“ має бути менше, нам у цьому допомагати.

Чи є небезпека, що „гріх“ перейде в хронічну хворобу, розвіється й стане загрозою? Ні нема. Запорукою тому насамперед те, що Плуг є, по суті, організацією не селянською, а пролетарсько-селянською, організацією тих виходців з села, що визнають диктатуру пролетаріату і працюють разом із ним, разом із 40% комуністів і комсомольців, що є у Плугу.

Одже в Плугу ми маємо в маленькому масштабі велику лєнінську „змичку“. За допомогою Плуґу на одній із ділянок загального культурного руху ми здійснюватимемо Лєнінський заповіт:

„Об'єднатися з селянською масою, з рядовим трудящим селянством і вийти вперед безмірно повільніше, ніж ми мріяли, але за те так, що маса дійсно йтиме за нами. Тоді прискорення цього руху в свій час настане таке, що ми тепер і гадати не можемо“.

(З промови В. Лєніна на XI з'їзді РКП, т. XVIII).

Тут бачимо теж „масовізм“, той масовізм, що його визнаємо, що не вважаємо за гріх, які-б „лайлєти“ не писали-б противники Плуґа, яким би „вульгарним марксизмом“ нас не залякували.

С. Пилипенко

Від розчавленого капіталізму ситий не будеш. Треба взяти всю культуру, що її капіталізм залишив, і з неї збудувати соціалізм.

В. Лєнін, т. 16, „Успіхи й труднощі радвлади“.

ОРГАНІЗАЦІЯ МІТРУХУ

ОБ'ЄДНАНА РЕЗОЛЮЦІЯ 3-ГО З'ЇЗДУ ПЛУГА

По доповідях тт. Кириленка, Пилипенка, Коряка, Панова,
Загула, Биковця і Шмигельського

I. Загальні положення

1) Сучасний момент можна характеризувати, як вступ у добу великої культурної революції. Населення Радкраїни швидким темпом входить в цю добу, але водночас спостерігаємо деяке розходження між культурними потребами робітничо-селянських мас і можливостями їх задовольнити. З одного боку маємо загальне підвищення добробуту після років руїни, поширення світогляду трудящих, як наслідок жовтневого перевороту і величезної політично-виховавчої роботи під керівництвом компартії. З другого боку маємо технічну відсталість нашої країни, брак матеріальних засобів, брак кваліфікованої культурної сили.

2) Аналогічну картину бачимо і в літературі, як у частині загального культурного фронту. І тут „жажда на культуру“ випереджує зріст молоді революційної літератури, не дивлячись на безперервне підвищення творчої продукції митців, так у кількості, як і в якості, на певне поглиблення літературної кваліфікації письменників, що прийшли в літературу після Жовтня, зосібна літературного молодняка,— що створює своєрідні „літературні ножиці“.

3) Водночас бачимо наявність впливу на революційних письменників дрібно-буржуазної стихії, як у місті, так і на селі, що породжує ідеологічне збочення і ухили, викривати які є перший обов'язок марксистської критики.

4) Одкидаючи рішуче закиди Плугові в цілому що до „просвітництва“, з'їзд підкреслює всю важливість і серйозність плужанської праці, що і надалі має скеруватись, згідно з § 9 резолюції ЦКРКП про політику в галузі художньої літератури, а саме: „поволі переводити молоді кадри селянських письменників на шлях пролетарської ідеології, проте ні в якому разі не збавляючи в їх творчості селянських літературно-мистецьких образів, цю конечну передумову впливу на селян“.

II. Літературна продукція

5) Хоча Плуг має певні художні досягнення і дав значну продукцію, що становить до 30% всієї художньої продукції за останні два роки, все-ж потреби читацької маси вимагають значно більшої і глибокої кваліфікації письменника і суворішого відношення до своєї творчості як окремих письменників, так і цілої організації.

Отже майбутній рік ставить перед Плугом такі завдання:

6) Продовжувати і поглиблювати працю над мистецьким самоудосконаленням літературною самоосвітою і здобуванням технічних знань і навиків у формах роботи: насамперед індивідуальної, далі студійної та поглибленої — лабораторної, згідно постанов Пленума ЦК Плуга 1—4-го жовтня 1926 року (Дивись № 5 „Плужанина“).

7) В цій роботі звернути увагу на вивчення як української літератури, так і західно-європейської та російської, уважно ставлячись до

творчості як ревісьменників, так і попутників, використовуючи всі бачення, що можуть трапитися у них і знадобитися для нашої творчості.

8) Особливу увагу звернути на удосконалення своєї мови, збагачувати її як сучасною лексикою, так і надбаннями старих українських класиків, вивчаючи фразеологію, збираючи фольклорні матеріали і т. інше.

9) Як з найбільшою увагою поставитись до створення нової дитячої літератури, браку якої гостро відчувається на книжному ринку і боляче відбивається на радянських дітях. З'їзд підтверджує свої постанови до цього на 2-му з'їзді Плуга, що аж ніяк не згубили своєї актуальності (дивись № 3 „Плужанина“).

10) Активну участь взяти в створенні радянської кіно-фільми, чого ЦК Плуга увійти в ближчі зв'язки з Редакторатом ВУФКУ. Спеціальне завдання плужанам поставити коротко-метражні кіно-фільми з селянського побуту комедійно-агітаційного характеру, виробничо-пропагандистського і фільми дитячої.

11) Констатувати, що з драматичною творчістю справа стоїть не гаразд, що показують хоча-б невдалі спроби конкурсів і одноголосі оскарги діячів сцени. З'їзд ухвалює заходи ЦК Плуга щодо скликання семінару драматургів і вважає потрібним здійснити це у майбутньому році.

12) Не дивлячись на багатократні постанови відповідних органів про потребу налагодження справи з марксистською критикою, з'їзд констатує, що з цією справою і досі негаразд і ухвалює практичні заходи, що були прийняті в постановах попереднього з'їзду (дивись № 3 „Плужанина“), вважаючи до того потрібним з'організувати певний кадр плужан, що виявили свої критичні здібності, котрі б спеціально присвятили себе критичній праці, вивчали б потрібні матеріали, втягувалися б у біжучу критичну працю і т. інше.

13) Підкреслюючи всю важливість участі плужан у періодичній пресі, особливо в журналах спеціального призначення з літературними розділами, з'їзд звертає увагу своїх членів на найсуворіше відношення до своєї своєї творчості, дбаючи про поширення тематики, більшу й досконалішу обробку творів, уникаючи шаблонності й трафарету, що можуть тільки здискредитувати автора й знеохотити читача.

14) Для дальнішого зросту молодих літературних сил та їх настановлення з'їзд ухвалює просити ЦК КП(б)У, Наркомос та інші установи про відкриття у Харкові літературного ВУЗ'а (Технікума), що мав би дати потрібні знання молодим письменникам з історії й теорії культури, мистецтва та літератури зокрема.

III. Організаційні справи

15) Виходячи з вимог культурного росту читача Плуг потрібно надалі викристалізовувати, як міцну літературно-творчу групу революційно-селянських письменників на засадах, що вказані у статуті, платформі і резолюціях попередніх з'їздів, котрі поглиблюють ці засади. Відси з'їзд вважає переєстрацію, що її перевів ЦК, і орієнтацію на кількість продукції — за цілком правильне. Роботу по дальшому втягненню Плуг робити обережно, беручи лише одиниці, що виразно стають на шлях літературно-художньої творчості і поділяють ідеологічну платформу Плуга.

16) Дальніше форсування зросту і кількості філій без особливих а це даних з'їзд вважає за недоцільне. Філії засновувати лише при наявності не менш трьох дійсних членів Плуга.

17) Удосконалюючи структуру організації та взаємовідносини з центром і периферією, з'їзд зазначає потребу тіснішого зв'язку ЦК з

3-ій Всеукраїнський з'їзд Плуга (3—7 квітня 1926 року)

філіями і окремими членами Плуга і навпаки. З цією метою збільшити керівництво ЦК через затвердження робочих планів та звітів філій, а також форми регулярної надсилки товариських листів на периферію, де - б освітлювалась робота і тактика Плуга серед складної сучасної ситуації на літературному фронті. Для вирішень принципів характеру бажано найчастіше скликати пленуми ЦК і Ревіз. Комітет. З метою живого зв'язку практикувати виїзди членів ЦК на периферію використовувати наїзди представників провінціальних філій до Харкова з метою взаємної інформації та інструктування.

18) Секції, що існували раніше в Плужі — розпустити, за винятком Нацсекцій, що являються і надалі бажаними. Що до Секції ЗУ (Земельної України) то, виходячи з особливих функцій, що на неї покладаються вважати бажаним оформлення її в виді автономної літературно - громадської організації при одночаснім добровільним співчленстві її учасників в Плужі та інших ревлітоб'єднаннях.

19) Що до гуртків, то з'їзд вважає за доцільне від безпосереднього організаційного керівництва ними одмовитись. Одночасно, будучи організацією масовою. Плуг мусить і надалі давати літературні поради як цілим гурткам, та і окремим початкуючим письменникам, допомагаючи останнім виявити свої здібності.

20) З метою тіснішої ув'язки роботи Плуга з політосвітніми організаціями у галузі керівництва літгуртками з'їзд ухвалює звернутись до Наркомосу з проханням утворити при ЛІТО відділу Мистецтв Головлітосвіту дорадчу колегію з представників літературно - громадських організацій.

21) Щоб допомогти початкуючим письменникам виявити свої здібності і набути кваліфікацію — при філіях Плуга треба засновувати літературні студії як для членів Плуга так і бажаних з-поза організації. Участь кожного окремого члена Плуга у роботі літгуртків вважати неодмінним громадський обов'язок.

22) Визнаючи в принципі корисність організації пролетписьменників у всесоюзному масштабі для створення єдиного фронту пролетлітератури Плуг вважає за потребу блокуватися з ВАПП'ом, не входячи в близькі організаційні зв'язки, оскільки це може повести до надання Плугом організації революційно - селянської, функцій репрезентанта української пролетлітератури.

23) Вважаючи, що ні одна з існуючих літорганізацій не має права в повній мірі іменуватися пролетарською, що в творчості нашої спостерігаємо лише окремі елементи пролетарські, з'їзд разом з тим підкреслює нагальну і настирливу потребу засновання масової пролетарської письменницької організації. Цього вимагають:

а) Розвиток українізації пролетаріату на Україні і потреба відповідного обслуговування його літературними цінностями;

б) Наявність широкого робкорівського і стінкорівського руху, як першого етапу виявлення класової свідомості через літературу і як основного резерву, звідки черпатимуться нові кадри пролетарських митців.

в) Зріст у Плужі та інших літорганізаціях певної частини письменників, що своїми творчими устремліннями, працею в робітничих кварталах, усією своєю ідеологічною установкою потребують об'єднання саме в масовій організації пролетписьменників.

г) Своєрідна установка ВАПЛІТЕ, що відступає від принципів масової організації й має особливі погляди на мистецько - громадську працю, що унеможливує перехід туди так спролетаризованих елементів з Плуга, як і новим кадрам письменницької молоді.

IV. Матеріальний і правовий стан письменників

24) 3-й з'їзд Плуга констатує, що, не дивлячись на неодноразові постанови вищих парторганів про необхідність поліпшення матеріальної та правового стану робітничо-селянських письменників (13-ий з'їзд РКП, резолюція ЦК РКП від 1/VII-1925 року і т. інш.) і вживані досі з боку профорганізацій заходів — робітничо-селянські письменники ще й тепер перебувають у тяжкій матеріальній і непевній правовій стані.

Щоб зарадити цьому 3-й з'їзд Плуга постановляє:

25) Члени Плуга і його ЦК активно сприяють організації, зміцненню і закріпленню письменницької профорганізації в формі місцькомів СРП Спілки Робос. За прикладом Харкова допомогти організувати такі місцькоми по інших містах, де є відповідна кількість письменників, залучивши до них насамперед письменників-одиначок.

26) Просити письменницький місцьком, щоби він укупі з секцією робітників преси встановив по можливості тверді норми оплати за літературні твори, за для чого виробив би типовий договір, обов'язковий для всіх видавництв, у якому мусить бути обумовлено: мінімальний термін на право видання роботи письменника видавництвом, термін виходу з друку даної праці, заборона передруку, точна унормованість виплати гонорару і т. інше.

27) Через місцьком письменників піднести питання перед вищими профорганами про встановлення обов'язкового відраховування видавництвами на соціальне страхування письменників.

28) Вжити відповідних заходів що до утворення спеціального літературного фонду при Центральній Секції робітників преси, що має складатися з вкладів видавництв, пожертв, членських внесків та спеціально встановлених відраховувань від гонорару.

29) У справах санаторного лікування доручити своєму ЦК піднести питання перед Спілкою Робос, ВУРПС, Наркомосом та іншими установами про відповідне відведення місць для письменників на курортах, у санаторіях, будинках відпочинку то-що.

30) З'їзд особливо підкреслює тяжкий стан письменників у справі житловій і доручає ЦК Плуга через місцьком письменників добиватися перед відповідними установами максимального задоволення письменників житлом. У цій справі треба вжити заходи при відведенні чи навіть збудованні нового будинку — комуни письменницької, як у Харкові, так і по інших великих містах.

31) Що до поліпшення культурного життя письменників, ЦК Плуга разом з іншим літорганізаціями має рішуче піднести питання перед Наркомосвітою та іншими установами про відкриття будинку (клубу) письменника в Харкові імені тов. Блакитного, згідно постанови ВУЦВКУ, а також і по інших великих містах України, насамперед Києві.

32) Звернутися до Наркомосу з проханням про відпуск спеціальних коштів на систематичні мандрівки — екскурсії письменників за кордон та по Радянському Союзу.

33) Піднести клопотання перед Раднаркомом про виділення спеціальних коштів на утворення державних літературних стипендій, премій для конкурсів то-що, які стимулюватимуть революційних письменників до глибшої літературної роботи.

V. Про „Плужанин“

34) Заслухавши відчит редакції журналу „Плужанин“ з'їзд констатує, що нею переведено чималу серйозну роботу відповідно до тих завдань, що були перед нею поставлені. Разом із тим з'їзд вважає, що водночас

з підвищенням загального рівня кваліфікації членів Спілки мусить відповідно змінитися і характер спілчанського органу. Надалі „Плужанин” має орієнтуватися на активний літературний молодняк.

35) Для створення міцної фінансової бази для журналу з їзд до ЦК Плуга перевести в життя заходи що до засновання при „Плужанин” видавництва Плуга. Кожний плужанин має бути обов'язковим передплатником, співучасником і агітатором свого часопису. Для вивчення інтересів читачів в кінці року перевести спеціальну анкету.

36) Редколегія журналу має вибиратися що року на з'їзді Плуга на пленумах ЦК.

37) Редакції подбати про виплату гонорару по можливості за матеріал, чи принаймні за основні статті та матеріал художній. Загалом структуру журналу лишити стару, звернувши особливу увагу на літературний розділ та критику.

ЛІТЕРАТУРНІ СУДИ

Літературні суди є одна з форм розбору літературних творів. Ця форма допомагає з'ясувати зміст твору, його правдоподібність психологію героїв і т. д. Таких судів можна вживати для всякої аудиторії, що залежить від змісту й форми твору. Вони, звичайно, подобаються учасникам і вимагають у значній мірі активності.

Літсуди роблять так. Вся група (напр. якась студія) читає твір і вирішує, кого з дієвих осіб твору й за що саме будуть судити. Потім обирають серед себе голову суду, секретаря, обвинуваченого, свідків (за можливості всіх дієвих осіб літературного твору), прокурорів і оборонців. Прокурорів і оборонців можна обирати і багатьох, щоб розібрати твір детальніше, а самому судові надати більше цікавості. Керівникові групи краще не брати на себе ніякої ролі, щоб у скрутний момент допомогти голові чи якійсь стороні.

Суд іде так. Голова одкриває збори, веде їх, розпитує обвинуваченого й свідків, дає слово прокурорам і оборонцям. Найважчий його обов'язок — наприкінці суду, коли він робить підсумок того, що виявилось на суді проти обвинуваченого й за нього. Секретар, як збори одкрито, нагадує в загальних рисах зміст твору або зачитує весь твір, спиняючись більше на тих місцях, де розказується про те, в чому обвинувачують підсудного (акт обвинувачення). Потім голова, прокурори й оборонці починають допит свідків. Голова в своїх питаннях повинен з'ясувати істину й тільки. Сторони-ж мають кожна своє завдання: прокурори повинні з'ясувати негативні риси підсудного, а оборонці — позитивні, або ті об'єктивні причини, що, незалежно від злої волі підсудного, зробили з нього злочинця. Кожен свідок повинен добре з'ясувати собі ту особу, що він її собою являє, і розказувати про підсудного тільки з погляду тієї особи. Тут виявиться й художність твору, бо коли твір дійсно художній, то в ньому нема випадкових осіб: усі вони зв'язані єдністю героя або події. Цей же допит підсудного і свідків покаже, оскільки ці фігури правдоподібні, а їхні вчинки добре мотивовані і відповідають і особистим прикметам дієвої особи й її соціальному кореневі. Треба тільки так ставити питання, щоб відповідей на них можна було знайти в самому творі. За межі твору можна виходити тільки тоді, коли твір подає такі факти, що висновок із них є безсумнівний. Тут знову виявляється художність твору. Бо, коли твір високохудожній, то характери дієвих осіб такі яскраві, такі витримані, що ми легко догадуємося про походження цих дієвих осіб, освіту, виховання й т. д.

би про них автор прямо й не говорив. Приклад — класична п'еса Голя „Ревізор“, де ми ясно уявляємо собі минуле городничого чи Хлєстокова, хоч про це в п'есі і не говориться.

Коли всіх доцитано, говорять прокурори, за ними оборонці. Вони можуть і по де-кілька раз обмінятися промовами. Тут треба уникнути якої небезпеки. Промовці можуть захопитися. В запалі словесної боротьби, їм тільки перемогти супротивника, вони можуть обвинувачувати чи виправдувати, ідучи вже проти очевидної правди, перекручуючи факти. Небезпекою є тяжкий гріх фразьорства. Сторони весь час повинні пам'ятати, що їхнє завдання, для детальності літературного розбору, з'ясувати під час допиту все, що є провиною підсудного з одного боку, а з другого — все, що зменшує чи й зовсім знищує ту провину, або перекладає її з окремої особи на цілу соціальну групу. Здобуті на допиті факти в промовах тільки треба планово згрупувати, об'єднати і з них зробити логічні висновки, не перекручуючи фактів і не вигадуючи їх. Тільки тоді стане видно, оскільки авторові літературного твору вдалося змалювати ту чи иншу особу.

Коли прокурори й оборонці закінчили свої промови, останнє слово говорить підсудний, инколи, коли це можливо — автор відповідаючи, з погляду своєї ролі, на закиди прокурорів і ворожих йому свідків, підкреслюючи те, що говорили оборонці. Поводитися перед судом підсудний повинен так, щоб своїм поведженням підкреслити характерні прикмети особи, що він її являє; щирість чи лукавство, сміливість чи полохливість і т. и.

Після підсудного голова робить підсумок усього, що виявилось на користь підсудного й проти нього.

Далі настає момент присуду. Для цього можна, звичайно, обрати й спеціальних суддів. Тоді вони весь час сидять поруч із головою й так само, як він, ставлять свої питання. Але ж це добре в прилюдному літсуді, де багато народу, де мета суду агітаційна. А в групі, що ставить собі завдання — розібратися в літературному творі, доцільніше зробити так. Як голова зробив свій підсумок, всі учасники суду кидають свої ролі і, разом з усією групою, всі перевертаються на суддів. Голова або може й керувати групою веде збори, а висловлюються всі, незалежно від того, чи він оце грав яку ролю й яку саме, чи був просто слухачем. Коли всі, хто хотів, висловився, голова одбирає голоси, чи винен підсудний, чи ні, чи вина його не стільки особиста, скільки залежала від якихось незалежних від нього причин. На підставі цього голосування голова робить висновок — мотивований присуд. Кару, звичайно, не призначається.

Мені здається, що ця форма розбору літературних творів досягає того, що група добре запам'ятає зміст твору, уявить собі характеристики дієвих осіб, а разом перевірить і художність твору з тих боків, які зазначено. До того ж ця форма навчає володіти живим словом, прилюдно промовляти, бути спритним, що теж має своє значіння.

Починати краще з драматичних творів побутового змісту. В них легше розібратися. Можна взяти, напр., п'есу М. Куліша „97“ і судити Гирю за антигромадські вчинки. Свідки з'ясують ті вчинки, прокурори покажуть те зло, що від них терпить громада, а оборонці підкреслять соціальний ґрунт, що породив Гирю, з'ясують, що його негативні риси належать йому, як синові свого класу. Можна судити Панька за його зраду. Прокурори покажуть небезпеку від таких зрадників, а оборонці виставлять вплив заможньої верстви й голоду на м'яку, несталу вдачу Панька. Тоді з'ясується, що цю фігуру виведено не для неї самої, а для

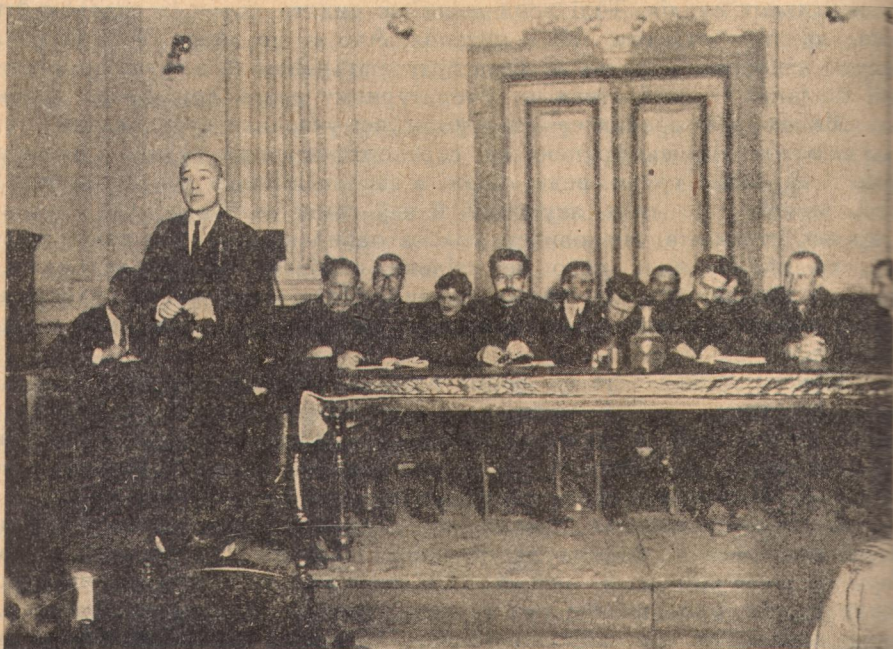
характеристики заможного класу: Можна зробити цікавий експеримент і судити Копистку з погляду таких людей, як Ги́ря. Тоді прокурор говоритимуть з погляду багатіїв, а оборонці — з погляду незаможників. Такий суд допоможе з'ясувати, оскільки живо вдалося авторові нагадувати фігуру Копистки.

Із старих авторів добрий матеріал для літсудів дадуть такі п'єси як Карпенка-Карого „Бурлака“, „Сто тисяч“ „Хазяїн“. Типи поданих тут яскраво, і, на жаль, вони ще й нині не втратили свого життєвого значіння: пережитки їх малює й сучасна література.

Після розбору ряду драматичних творів побутового змісту можна перейти до побутових же повістей. Твори, де переважає зміст психологічний, краще розбирати потім, починаючи раніше з драматичних.

І вже як висновок з цілого ряду таких судів, присвячених одному письменникові, доповнених рефератами, розмовами й т. и., може бути літсуд, подібний до того, як напр. суд над П. Панчем, що про нього оповідається в ч. 6 „Плужанина“ за минулий рік. Тільки тоді можна охопити письменника цілком і свідомо поставитися до його корисності чи шкідливості, художності, чи нехудожності. Цим я, звичайно, не заперечую, що можна впоряджати з такого погляду суди над окремими творами чи збірниками. Але ж краще, як такі суди з узагальненнями висновків підуть після таких судів, які, як вище розказано, допомагають розібратися попередню детально в окремих творах.

Проф. В Щепотьев

Представник Вапліте М. Яловий вітає 3-ій з'їзд Плуга і бажає як найскорше луснути.

ТЕОРІЯ ЛІТЕХНІКА

СЬОГОЧАСНІ ЛІТЕРАТУРНІ ПРЯМУВАННЯ

(Тези доповіді, виголошеної на III-му з'їзді Плуга)

1. За часів царату розвиток літератури української було ускладнено заборонами української мови. Це спричинилося до розвитку бойового оборончого націоналізму, до звуження виднокругів, до всіх тих вад, що є прикметні для всіх літератур пригноблених „плебейських націй“. Утворення величезної імперії, тієї „тюрми народів“ і привілейоване становище російської мови і культури, сприяло великодержавному напрямкові російської літератури з питомим призириством, з невагою до всіх „инородців“.

2. Революція лютнева розв'язала вибухові сили пригноблених націй, що й розвалили „тюрму народів“ і заходилися творити буржуазні держави під протекторатом європейської буржуазії. Українська література ще напередодні імперіялістичної війни пристосувалася до модерної буржуазної державности і радо вітала центральну раду, директорію, то-що. Анти-демократичні, індивідуалістичні течії модерного українського письменства почали переважати, особливо за доби гетьманату. Донцов заходився ліквідувати старі „драгоманівські традиції“.

3. Жовтнева революція приморозила барвінковий цвіт буржуазної „весни“ українського націоналізму і, шукаючи виходу, він мусив тікати в еміграцію, або в Холодний Яр, де опинився і представник модерної української літератури Грицько Чупринка та інші.

4. Новий радянський побут дав здоровий, плідний ґрунт для творчих сил, що вийшли з революції Жовтня й створили перші лави письменників нової української літератури, яка заперечувала старі традиції буржуазного українського письменства: його націоналістичну обмеженість і про-світянський примітивізм та провінціалізм.

5. З переходом од військового комунізму до НЕП'и спостерігається цікаве з'явище: повільне „відродження“ і вrostання в жовтневу літературу прибитих Жовтневою революцією паростків модерного буржуазного письменства. З підпілля, з „захлаявного“ стану починають вони випливати на поверхні радянського життя, а далі поволі розташовуються і пристосовуються старим звичаєм до „легальних можливостей“, починають відроджувати старі традиції буржуазного письменства: 1) просвітянщину; 2) „європейського“ у розумінню новочасної модерної національної літератури часів буржуазного декадансу „олександрійства“. Це все не залишається без впливу на пролетарський авангард жовтневої української літератури: виникають різні „ухили“ од генеральної організаційної лінії жовтня в літературі (маломістечковий просвітянський „масовізм“ Плуга і Гарту, модерністичний, хатянський європеїзм ВАПЛІТЕ).

6. Водночас у жовтневій російській літературі відживають великодержавницькі первістки, що позначається в рецидивізмi жартівливо-при-зирилого відношення до інородчеських жовтневих літератур. Російська поточна преса дає мало не що-дня черговий ілюстраційний матеріал що до українських жартів відносно „малоросів“, їхньої мови і мистецтва та навіть відносно самої УСРР.

7. Рефлексом на ці великодержавні вихватки є націоналістичний вибрик М. Хвильового про „московські задріпанки“ підчас дискусії останніх днів.

8. В мірі того, як пролетаріят України ставатиме українським пролетаріатом (Затонського твердження в полеміці з Солодубом), ці дрібнобуржуазні ухили буде зліквідовано. Жовтнева українська література наших днів, не почувавши під собою широкої пролетарської бази, не сподівано зорієнтовується на старого споживача: дрібну буржуазію селищ і містечка „Сонгорода“, запобігаючи перед старими літературними корифеями та авторитетами недобитого буржуазного декадансу. Відсталі ідеології від політики, потворність ідеологічної свідомості і брак твердих літератури від генеральної лінії організаційної: звязку з партією і держання та відбиття побуту робітництва і селянства в світлі світорозуміння ленінського авангарду класи-диктатора.

В. Коряк

НАША ЛІТЕРАТУРНА ПРОДУКЦІЯ

З доповіді на III з'їзді Плуга

Минулий рік на літературну продукцію плужанську був досить багатий: підводилися підсумки творчості попередньої, що виявилось в виданні 28 збірок творів та 32 книжок окремих;¹⁾ постійну участь плужани брали в поточній пресі, починаючи журналами, як от „Червоні Шлях“, „Життя і Революція“, „Всесвіт“, „Глобус“, „С.-Г. Пролетар“, „Нова Громада“, „Зоря“ і т. інш., і кінчаючи літературними розділами чи сторінками провінціальних газет і спеціальних журналів. Друкувалися плужани за цей рік усі. Чимало плужанських творів увійшло в різні збірники й збірки, в деяких становлячи 30% всього художнього матеріалу. Взагалі за минулий рік, як письменницька організація, Плуг себе виявив, показавши зріст своєї літературної продукції і кількостний і яковий.

Але на цей час, на цю продукцію треба дивитись лише як на певний етап розвитку творчості плужанської, на певну перехідну добу. Ми підвели підсумки своєї першої роботи, своєї першої науки, вийшли зі своїми надбаннями на люди. Можна тепер уже озирнутись назад, проаналізувати цю роботу, повчитись на її хибах, піти від цих своїх перших надбань далі.

Розглянемо спершу, що ж ми маємо. Із 60 книжок — 9 збірок поезій, 8 п'єс, 2 дитячих книжки, решта — невеличкі оповідання, чи то в згаданих уже збірках, чи окремими виданнями. Оповідання — невеличкі розміром (переважно від 1/2 до 1 аркуша), здебільшого призначені для журналу і в них спочатку друковані (виняток деякі оповідання Сенченка). Збірки поезій, займаючи порівнюючи значний відсоток творчості плужанської, найяскравіші. Тут ми маємо поруч з творами усталених митців (Загул — Наш день), шукання і досягнення молоді, серед яких дехто вже виявив своє поетичне обличчя (Усенко — КСМ, Донченко — Червоний Писанка, Сенченко — Вогнях вишневих завірюх, Ан. Лісовий — Гасла, Голота — Степи заводів і т. ін.). Маємо тут і деякі формальні досягнення — цікаві ритми (зокрема в Усенка — стилізація народних ритмів), полоніметри, долники, спроби верлібру (менш вдалі). Захоплення асонансами на прикінці замість точної рими, спроби асонації й алітерації, що иноді

¹⁾ Див. бібліографію, складену тов. Капустянським, в альманасі „Плуг“, збірник II-й.

створів справляють враження штучності (Дубков — До Комуни). Дуже мало маємо віршових творів „сюжетних“, і здебільшого так звані поеми — лише довші вірші. Найкраща в плужан лірика, особливо де беруться близькі теми — село — місто, комсомольський побут, хоч і тут спостерігається іноді шаблон.

В творах прозових бачимо перехід від тем війни горожанської, бандитизму (Косарик — Червона Купіль, Ковальчук — Криваві легенди, Криленко — Відступ, Шостак — Матвій Палій, Худяк — Терешко - корова, Гордієнко — Трипілля і т. д.) до тем нового побуту на селі, колективізації, соціальної боротьби в нових умовах, найманої праці, культурної роботи (А. Головка — Удовині діти. Приятелі. Демчук — Комнемики. Кожушний — Комсомолка Зоя. Дукин — Чекіст, Ю. Будяк — Перед брамою, збірка „Товариш - Урожай“, Кузьмич — Наган № 22737 і т. д.), до тем з НЕП'и (Сенченко — Інженери, Качура - Непі і т. д.), визвольної боротьби за кордоном (Яблуненко — Галичина, Шмигельський — Місто, Сільверст і Зет, Збірка „Через кордон“, Свекла — Над Дністром). Але взагалі сучасність, сьогоднішній побут, сьогоднішній день яскраво відбиті в своїх творах ще не вдалось.

Тут треба зауважити вузькість деяку в темах і здебільшого шаблонну і часто невмілу їх сюжетну розробку, а також частенько вузьке й поверхове пристосовання до певного журналу, часто вузько спеціального. Маємо вже ніби „схеми“ оповідань: з наймитського життя (наймит, куркуль, що його визискує, спілка, що наймита захища і дає йому „червону книжку“, або колектив - комуна, куди йде наймит), з жіночого — (несвідома жінка робить аборт у баби, або стає делегаткою), з дитячого (хоробрий піонер, що мандрує, або всіх перемагає) і т. д. і т. д.

З оцим „шаблонізмом“ треба боротись. Спеціальні журнали, що йдуть у широкі маси, потребують великої уваги і самокритики письменника. Треба ближче підійти до життя й до побуту, схопити справді свіже, нове і цікаве, дати насамперед мистецький твір, а не повторювати шаблонні сюжети.

Взагалі треба зазначити, що з сюжетикою ми справляємося ще слабо: сюжети не складні, розгортаються мляво, немає динамічності, напруженості, цікавої розв'язки, іноді помічається просто невміння й незнання сюжет розробити (виняток складають 3-4 плужанина).

Багато праці нам треба прикласти і над мовою наших творів. Вона в нас здебільшого бідна й одноманітна що до лексики, неправильна що до синтаксиса, переобтяжена часто непотрібним жаргоном, русизмами то-що. Треба буде плужанам повчитись де-чому і в старих письменників українських і до сучасної мови й науки про мову пильніше прислухатись.

Багато маємо також одноманітних порівнянь, художніх прийомів, здебільшого досить примітивних. От хоч такий, як персоніфікація, уособлення. Коли взяти перших ліпших декілька оповідань плужан, так і заряснить в очах: „обняли дерева клуб, пригорнули до себе, похилились до вікон“, „оглядається місяченько й поволі хиле стомлену голову... позіхають верби“, „ковзається місяць“, „сонце смутно стелеться“, „сонце поважним кроком ішло по небу“, „земля дихала грудьми“ і т. д. Треба з цього замкненого кола отаких-о художніх образів виборсуватись і критичніше до них ставитись.

Взагалі що до прози — треба зробити такі висновки: слід краще опанувати техніку, треба поширити коло тем, суворіше ставитись до своєї творчості, більше самокритики й колективної критики в студіях і лабораторній праці, — рішуче боротись з шаблонністю, схематизмом.

Драматична творчість у нас виявилась в 8 книжках. Це здебільшого п'єси, зроблені по старому на теми громадянської війни. Не дає гарних п'єс конкурс всеукраїнські, мало їх і в плужан. Потрібні тут крім хисту й спеціальні знання, і про курси для драматургів знову треба згадати.

Крім „Марійки“ М. Романівської кінофільм Плуг не дав.

Зовсім окремо справа з дитячою літературою. Тут маємо голою справу з дитячою книжкою складна, точиться ціла дискусія навколо неї і це відбивається й на продукції. Гадаємо, що майбутній рік дитячу книжку таки нам дасть. Поки ж що доводиться говорити лише про спроби. Але дати гарну дитячу книжку — це надзвичайно важливе і цінне завдання і його всі ми мусимо собі ставити.

Отакі маємо підсумки в нашій продукції. Доводиться признатись, що ріст і кількосний і якосний не встигає за культурним зростом мас, що вимоги їх значно більші й глибші, ніж ми даємо. І майбутній рік на всю широчінь ставить перед нами завдання — поглиблення кваліфікації, суворішої самокритики, праці над самоудосконаленням. Тут величезну роль повинна відіграти і уперта індивідуальна робота письменника над собою і колективна робота плужан — в формі студійних, лабораторій то-що. Повинна тут прийти на допомогу і колективна думка і хоч не величка та гарна бібліотека, і товариська порада та гостре критичне слово.

А. Панів

Харківський студентський хор під керівництвом Михайленка вітає концерт із композицій на плужанські поезії 3-й Всеукраїнський з'їзд Плуґа

1916—28 травня—1926

ІВАН ФРАНКО ПРО СЕБЕ¹⁾

Я не з тих письменників, що звикли нарікати на суспільність і на ~~владу~~, ані не з тих, що звикли підлаштовувати свою працю під пануючий ~~порядок~~ своєї громади. Занадто високо розуміючи покликання письменника, ~~я~~ раз у критичних хвилях не вагався стати наперекір пануючим на-
~~строю~~ і ніколи не переставав виступати проти безтямності, тупоумства ~~і~~ заскорузлості не лише серед суспільности, але також і головно, серед ~~людей~~ що беруться провадити і просвічувати її. Не можу сказати, щоби ті ~~мої~~ противники не платили мені щедро глухою ненавистю, завзятими ~~атаками~~ та клеветами, явним й тайним поборюванням моїх змагань ~~і~~ моїх праць. Так воно мабуть і мусить бути. Та про те я не нарікаю ~~на~~ своїх противників, а ще менше на свою суспільність, у якій бачу ~~в~~ почуваю чимраз більший зріст духового життя, культурности, това-
~~рищності~~ та жертволюбности, що творить красу всякого життя.

Жию вірою й надією, що її високі духові прикмети будуть розви-
тимися чимраз краще серед нашого народу і що я доживу ще часів
ще щасливіших і радісніших від тих, які прожив доси.

У своїй отже вже близько 40-літній літературній діяльності я пере-
різні степені розвою, займався дуже різномірною роботою, служив
напрямом і навіть націям, бо доводилося працювати немало крім
української, також німецькою, російською та польською мовою...
скрізь і завжди у мене була одна провідна думка — служити інтересам
рідного народу та загально-людським поступовим, гуманним ідеям.
двом провідним зорям я, здається, не спроневірився доси ніколи
спроневірюся, доки мого життя.

ЗІ СПОМИНІВ ПРО ФРАНКА

Франка привезли безнадійно хорим до Львова. Якось так сталося, що опікуватися ним довелося мені—чужинцеві, але я не міг бути при нім час безотлучно. Казали, ніби він надився повіситися на грушці, стояла у нього серед двору, й тільки прохожі люди запобігли йому; казали, що дружина його, прийшовши до ліжка, мацала холодні ноги й ворилася: „Ой татку, татку—у тебе ноги холодні, мабуть ти вмерш, бо тебе молодшиця казала, що у кого ноги холодні, то той мусить умерти“. І все казали, й за я не ручу. А от що я сам бачив, за що ручу.

А бачив я, насамперед, умови, в яких жив Франко. До того часу ніколи не бував у нього в хаті, а це побував... Вражіння мав страшне. Тоді я тільки зрозумів, що може в усій світовій літературі нема другого виразу, в якому би вилився нелюдський біль так, як у словах Франка:

... лишь те болить мене,

Що, зведений до стану травоядної худоби,

Я тямки чоловіцтва ще не втратив...

А тепер лежав передо мною чоловік, що вже і тямку чоловіцтва втратив...

1) Промова² виголошена Франком під час ювілейного свята в 1898 році

Цих хвилин над півтрупом велетня я не забуду ніколи.

Але треба було щось робити. Пішов я до д-ра Коссака (він лікував Франка давніше), до д-ра Кобринського (один з популярніших лікарів українців), бо треба в лікарню, сю-ж хвилю в лікарню. Дома — смерть.

Показалося, що в Австрії не так легко потрапити до психіатричної лікарні. Треба постанови суду, згоди родини, консилиуму лікарів і ще і щось. Словом, видима річ, що сьогодні не вийде нічого.

Я побіг ще навідатися до Франка (він жив на окраїні), а на ринку купив пам'ятаю, пару гіяцинтів. Чомусь мені здавалося, що хорому буде приємно поглянути на прекрасні цвіти.

Побувши трохи, я пішов знова до міста з наміром вернутися й переночувати коло хорого. Але коли я прийшов над вечір, то перше, що побачив, були мої квіти викинені на двір і побиті. Я думав, що хорого викинув. Спитав когось із дітей. Кажуть — що мама. Чому?.. У відвідів усмішка ніби збентежна трохи.

Потім лише мені сказали, що п-ні Франкова обурилася. „Це Хоткевичу смердить коло хорого, так він, аби йому пахло, приніс квітки“.

Тоді я вперше бачив п-ні Франкову. Ночувати у себе мені вона не дозволила. В результаті серед ночі Франко вийшов з хати і, як оповідали потім, серединою вулиць ішов, не знаючи куди, але втрапив до д-ра Кобринського десь около 4-ї рано в такім стані, що доктор думав — не вдасться врятувати.

В той же день я одвіз хорого до лікарні — всі формальности були залагоджені.

А увечорі зібралася невеличка нарада — що робити... Чим допомогти й хорому й сім'ї, яка жила тільки-ж із поденного заробітку Франка...

Я не пригадую хто був у комісії ще, пригадую тільки Гнатюка Кобринського й Охримовича (здається, тоді він був редактором „Діла“).

Властиво кожен з нас знав, що ніякої Америки ми не одкриємо і що єдине жерело — це звертання до суспільности до жертви. Отже нарада мусила тільки те оформити. Тому хтось із членів комісії, здається Охримович, мені казав, що, добре було би, аби я прийшов на засідання вже з готовим проектом відозви до суспільности. Покладали надію на те, що може мені вдасться написати це з певним під'йомом, аби, як висловився Охримович, вдарити по суспільности.

Я написав. Озаголовив: „Непотрібні люди... непотрібна робота“. Зачитав. Відозва зробила вражіння, бо й настрої у нас у всіх був особливий. Я відчував, що неначе дав те, чого від мене вимагали...

Охримович узяв у мене статтю: — Ми її видрукуємо як...

Він не докінчив, але для нас усіх було ясно: як Франко вмере. Бо тут же сидів врач, який казав, що при такім стані смерть — це питання може днів, а може годин навіть.

Рішено було тимчасово відкрити в „Ділі“ рубрику жертв: „Для хорого письменника“, не називаючи імени Франка й без усякої відозви, а мені взяти мою відозву і, коли прийде неминуча катастрофа, пристосувати вже до того моменту.

Але, як відомо, Франко ще жив кілька літ, замітка моя так і застала в тому вигляді як я написав. Оце я випадково знайшов її серед своїх паперів, і от, на прохання редакції „Плужанина“ дати щось зі своїх споминів — подаю.

Варто би до неї подати ще кілька коментарів, бо там повно натяків на всім відомі тоді в Галичині, але теперішньому й тутешньому читачеві незрозумілі деталі, але — то нехай колись.

Гнат Хоткевич

НЕПОТРІБНІ ЛЮДЕ... НЕПОТРІБНА РОБОТА...¹⁾

Доктор Ів. Франко безнадійно хорий...

Отже можна радуватися... Всім, хто по манесенькій тернинонці вплив у вінець поета, всім, хто дрібненьку цеголочку ніс на його тюрму. Всім, чия хата завжди стоїть з краю, і всім Пилатам, умиваючим руки, всім добрим людям з добрими серцями, з поступовими гадками, з національною ідеологією, з соціальною рівністю на устах. І всім редакторам поважних місячників, і людям, котрі викидали Франка з товариств, і всім, хто травив його ціле життя, і хто придивлявся тому спокійно. І всій нашій патріотичній поліції, і всій нашій суспільності.

Бо на всіх нас положиться вина. Всі ми знали, що тут, серед нас відбувається повне безвихідного трагізму жите, всі ми бачили, як на очах живе і мучиться чоловік — а хто прийшов з поміччу, з приятельською прирістю?.. Ні—хто прийшов з добрим словом навіть?.. Сотні людей міг би нарахувати д-р Франко таких, які лаяли, безчестили, гнали і публікували його через ціле життя, а чи нарахував би десяток таких, котрі дали-б йому пережити радісну хвилю, а чи знає хоч їдного, на котрого брудях міг би виплакати свою безталанну, пошарпану душу?.. Ні не знав, і тому жите Франка — це безперервний акт оскарження всієї української суспільності!

Гей, безщасний ти чоловіче!.. Чому раніше не догадався ти, що Руси²⁾ письменників не треба?.. Чому не став ти урядником „Дністра“, адвокатом або профессором гімназіяльним? Тоді Русь збільшила - би ся ще одною „людиною на становиську“ та і тобі не затидала б шию довічна холодна петля. Бо всяких професій треба Руси — лиш письменників не треба цілком. Русь годує всіх: годує адвоката, що знає п'ятнадцять параграфів карного закону, годує лікаря, годує священника, лиш про поета, що творить світ ідей, що душу свою спалив на творчій вогни—лиш про такого поета може лікар сказати: „Doktor Franko robi na mnie wrasienie w uglood zenego czlowieka“³⁾ Недокінчений гімназіяст, що знає лиш 5+5, може десь в позичковому товаристві мати забезпечений шматок хліба — лиш письменник світової слави, що на самі студії мов і джерел мусів стратити півжиття — під кінець свого життя не має можливости забезпечити сім'ю грейцаром і так само як поденний зарібник, коли не дасть щось до „Записок“, або до „Вістника“, то вже мусить думати—де-ж взяти грошей?..

Лиш нагадати собі, що Франко за свої роботи літературні мав ту-ж саму платню, що і перший ліпший концінієнт⁴⁾ адвокатський, котрий, маючи вільну хвилину, поетично описав, як він цілувався з Касею під возом. Та невже суспільність, ціла суспільність не могла здобути ся за те, щоби Франка, хоч би одного Франка, оплатити так, аби відтхнути йому дати? Чому знаходяться гроші на все, на десятки різних інституцій, випадків і підприємств — і лише для того, щоби підтримати — не кажу все письменство, а хоч би одного такого Франка—грошей не стало?.. Не стало доброї волі, не стало чутливости. Ой, чи скоро Україна здобудеться на такого колюсса, а повалити його зуміла скоро. 35-ти літній ювілей письменницької діяльності Франка припадає на сей 1908 рік, а суспільність згадує про те лиш прочитавши сі сумні стрічки.

¹⁾ Правопис залишено за оригіналом. Ред.

²⁾ Русь — русини — в Галичині так звано українців. Ред.

³⁾ Д-р Франко на мене справляє вражіння виснаженої людини. Ред.

⁴⁾ Писарчук. Ред.

О!.. щаслива Руси! Все потрібно тобі для твого культурного життя і каварня, „Восіан“¹⁾, і дроворуб, і політичний твій ворог — лиш одне не треба тобі — письменства, а з ним і письменників. Часописи твої не догнивають, видавництво твоє тліє, не дотлівають. Чоловік кельнерам викинути за рік втриє більшу суму, але купити книжки перти якесь видавництво йому просто не приходить і на думку. Суди на ті-ж самі півчварта мільйонів людности мають десятки книгарень. Русь має одним-однісіньку та й та ледве дихає. Ой як трудно тим усім говорити о рівноправності, політичній власті, співучасті в вільному.

„Історія учить“... Ні, я думаю, що лиш історію учать, а вона нікого і нічому не навчила. Бо як би вчила, то поставила-б перед ряд кривавих аналогій і спитала-б: чому доля всіх ваших великих людей всіх ваших Прометейів, що в руках тримали серце своє і несли вам своє се рана, одна болюча рана?.. Чому доля Шевченка викликає слези? Як прочитають люди долю Франка — одні очі теж затуманяться слезами. Чому, хоч і всюди доля письменників не була найліпшою, але ніхто не видав такого довгого мартирологу,²⁾ як він?.. Чом інші народи бодай висших своїх уміють пошанувати, а ти, Руси, шануєш їх... аж по смерті...

І єдина відповідь на то, що: непотрібні люди... непотрібна робота.

Львів. 1908.

Гн. Хоткевич

ДЕ-ЩО ПРО ВПЛИВ ІВ. ФРАНКА НА СВІТОГЛЯД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДИ

(Зі спогадів)

Роки 1918-19 були добою надзвичайно активної роботи слобожанської молоді української, що гуртувалася в той час навколо юнацького товариства „Молода Україна“, яке згодом під напором революційної частини перетворилося на „Молоду Громаду“.

Це були, так би мовити, „жива“ громадської роботи, що точилася в боротьбі зі старими традиціями українства.

Для цього використовувалися всі ділянки громадської роботи, починаючи з драмгуртка, де етюди Черкасенка з шахтарського життя, як „Повинен“, „Жах“, уперто заступали місце „Перших гулів“, „Мартин Борулі“ та инш.

Позначилася ця боротьба й по инших ділянках роботи, в тому числі на роботі літгуртка. Треба пригадати, що за часів, за які пишемо, українська молодь, навіть у найбільше революційній частині своїй, перебувала під впливом творчості Олесея, національно-визвольний цикл його творів буквально заволодів думками більшості тодішньої української молоді.

Дівчата захоплювалися лірикою, хлопці заучували на пам'ять такі вірші, як „Відродження країни“, „Ідіть, ніхто вас не спить“, „Народ, мертвий спить без снів“ і т. д. Звичайно, національний момент, що і загально привалював в Олесевій творчості над ментом широко революційний заступав в передачі Олесевих прихильників з молоді згаданих нами рядків революційний мотив зовсім. Класові мотиви, яких загалом не рясні-

¹⁾ Скабріозний тогочасний польський журнал. Ред.

²⁾ Мартиролог - список жертв за яке діло. Ред.

з М. Грушевським він редагував „Літ. Вісник“, що був тоді таким всеукраїнським журналом, як зараз „Черв. Шлях“. Але й його для української літератури дещо, ніж зараз „Черв. Шлях“. Було через те певно, що Л. Н. В. був єдиним журналом та мабуть через те, що в ньому був Ів. Франко.

Тоді у 1907 р. Ів. Франко робив враження людини. Але у цій широкочолій в глибоких сивих очах, що наче проглядали невеличке його тіло і висуvalась впеvаче обтяжена колосальною кількістю в. можна було розпізнати, що це людина буденна, що це завязтий і упертий в. як карпатські гори, що його порожньо що це людина, якої інтелект заглянув в. дуже глибоко в історію та життя в. цього народу, але цілого людства.

Було мов перше враження, що його наробив Ів. Франко і яке сьогодні після в. хоч переломлене в дзеркалі історич-перспективи, залишилось живе й свіже, в. це було вчора.

Раз я зустрічав Ів. Франка в універ-ській бібліотеці, у великій книгозбірні у в. по дорозі з університету до бібліо-товариства ім. Шевченка, коли він ма-в. зігнутий, убого одитий ніс пачки в. та старих журналів.

1909 р. я виїхав з Галичини до Відня бачив Ів. Франка приблизно до 1911 чи року. Докладно собі не пригадую. Тоді в. був ювілей його літературної праці, в. часно всіх поразила вістка про його в. обу.

Ів. Франко надзвичайно вперто бо-з з нею. Вже тоді вийшло перше видання „Мойсея“ і геніяльні строфи прологу:

Народе мій замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорозж
Людським призи́рством ніби струпом
вкритий?

Твоїм будучим душу я тривожу...

врізалось у пам'яті всієї країни.

І одночасно, немов погрозу скорої смерті поета, усі читали: („До укр. народу“).

„Прийми цей спів хоч тугою повитий
Та повний віри, хоч сумний та вільний,—

Мій скромний дар весільний.“ („Мойсей“— Пролог“).

В цьому часі Іван Франко об'їхав де-які міста Східної Галичини, де вже зі спаралізованими руками зачитував свого „Мойсея“. Тоді Іван Франко робив назвичайно при-кре враження.

Це була фізична руїна людини, що її мозок ще працював, але руки, ноги і серце вже кинули службу...

Його руки були вигнуті паралізом, пальці не розгиналися, він читав з великим напруженням, і прикро було дивитися, з якими перепонами та змаганням перекладав він вже непослушними пальцями картки „Мойсея“.

І ми слухали, всі, що були тоді на цьому зачитуванні у Станіславові в домі „Української бесіди“. Слухали і Станіславівські робітники, і молодь — студенти, включно до попівських доньок — панночок.

А в р. 1916 на альпійських вершках італійського фронту у випадковому отриманні укр. газети вчитав трагічну вістку:

Великий Іван Франко помер.

Володимир Гадзінський

АРЕШТАНСЬКА ПІСНЯ

(3 неопублікованих творів *).

Сумно світить місяць, а мені не спиться,
Мені нещастя мове не скінчиться.

Я в'язниці і терплю неволю,

І нарікаю на нещасну долю.

Скажи до суду зізнання складаю,

І адвокат гнівно взявся докоряти,

Мене карати: скажи чи убив ти?

І скажеш правду, не будеш тут гнити.

Я сказав всю правду, засуд ось читають.

Прийшли батько—мати, сумно мя вітають.

„Будь здоровий, сину, закутий в кайдани,

Не хотів, нас слухать, ходи в деревляних.

Маєш деревляшки, обстрижений волос,

Сидиш у в'язниці, в полі паде колос.

Маєш деревляшки і сіру сукняну,

Я тебе стидаюсь, як при тобі стану“

Іван Франко

*) Взято в оповідання „Cuwaksy“ (на в'язничнім жаргоні „цувакс — арештант — друкованим польською мовою в тижневім додатку до „Kurjera Lwowskiego“ 1894 р. — 5. Оповідання це (є ніби безпосереднє продовження Lelum Polelum) Хлопців, кради картоплю їх, затримали й одвели до в'язниці. Там садовлять у келію, де сплять сліпий дід-арештант. Сидить він уже десять років, запідозрений у вбивстві цілої родини. В тюрмі вважають його за божевільного, але він допомагає арештантам пересту-тисися й через своє вікно передає листи. Вночі він грає на лірі й співає наведені нами Оповідання, очевидно, не скінчене. Переклав його син Франків — Тарас Франко. Для використання в „Плужанині“ ласкаво передав т. Іван Лизанівський.

ЛІТ ПРАКТИКА

НА ЖНИВА

(З американського)

Я ще спав, а Серьога вже встав. Встав і мене розбудив:

— Ідем?

— Ні, стоїмо, — відповідає і сідає під стіною порожнього вого вагону. Посидів, схоплюється, спадає:

— Тьху на таке життя, коли нема що їсти! Тьху! Тьху! І на роботу ніхто не бере. Неначе змовились фармері.

— Не гомони, сторожі почують, причепляться, на поліцію ще лочуть.

— Наплювать мені на них! Хай беруть, хай ведуть, — нам все Гірше не буде... Вставай! Якого біса лежиш. Бачиш — вже день, сходить... Вставай!

— Де - ж ми підем?

— Роботи підем шукати. Підем по фармах...

— Підем то підем... А мені то що...

Я встав і ми вискочили з вагону. Довезний товарний потяг на залізничній оборі. Ми вночі ним приїхали з Омаго, штату Неб. Залізли в порожній вагон і приїхали. А хіба нам що? Ідем і Безплатно їдем. Американські пролетарські пасажири. Вони ніколи цента не платять за переїзд.

Серьога мій товариш — українець, волиняк. Завзятий бойовий, і ніколи нічого не боїться. Він піде в огонь і в воду. Ми на жнива і вже другий місяць подорожуємо. Грошей у нас нема. День вже ні цента нема, ми голодні, і обідрані. Нічого не маємо. Лише руки на продаж. Шукаємо купця на них... Шукаєм і шукаєм.

Чи буде він?

Серьога обірвався і я обірвався. Черевики мої мають вже діри і через них вільно виглядають пальці на двір. Серьогові „центральному шві“ тріснули і на скору руку зшиті тонесеньким Синя сорочка давно вже проситься випратись, а клапот рижого люха ледве вдержується на голові. Черевик один без обчаса; його Серьога, коли ми скакали на ходу на товарний потяг, і коли ішов, то здавалось, що в нього одна нога коротша.

Вночі перепарив великий дощ. Тепер випогодилось і небо ясне, прозоре.

Ми пішли залізницею.

Довкола тихо, вільно, спокійно. Стільки простору, стільки життя й волі. Вітрець дихає на нас і ніжно, ніжно лоскоче. Сонце нас. Ми брудні, немиті, голодні, а воно нас цілує. Ми діти його.

Довкола пшениця, пшениця й пшениця. Небо й пшениця. океан пшениці.

Пшениця шелестить, пахне, цвіркають цвіркуни, бігають скачуть коники.

Яка гарна, яка чудова Небразка в літню пору!

Де - не - де видніються сади, зеленіють дерева, біліють хати фармерів. Поскрипують вітряки, якими гонять воду, гудуть графічні дрого, десь дуже далеко чути автомобілевий ріжок.

Дороги рівнесенькі, шляхи прості.

Фарми опрятненькі, чистенькі. Всюди видно сліди культури — високої техніки.

Дивлюсь я на те все і пригадується мені моя рідна стара хліборобська Україна. Туга охоплює моє серце і сльози підступають до горла. Яка то велика різниця поміж хліборобством тут і в нас. В нас нивки — нивки, тонесенькі, пошматовані, а тут лани широчезні — широчезні.

В нас бідні, обстріпані села, по яких бродить доля невесела, а тут висококультурні фарми.

В нас хатки — хатки обструпані на купі, похилившись на бік з дерев'яними дверима, заверткою; свині вікном скачуть, в хаті діти їдять кашину і кричать на печі, а тут гарний дім з телефоном, електрикою, водогоном. В нас жінка, згорбившись несе воду на спині в дерев'яних відрах, а тут вітер або нафта гонить воду в хату.

В нас скриплять ярма, риплять вози, стогнуть селяни, а тут машини... машини... машини...

Пригадується мені наше поле, наше нужденне господарство, наші убогі вузесенькі нивки.

Ось робота в полі. Каторжна, тяжка праця. Мати змучена, чорна, заїджена злиднями. Гне на сонці спину, обливається кровавим потом. Шкандибає по стерні, зносе снопи. На ногах кров, на литках кров, в руках серп, на обличчі піт. А вона жне й жне Бідна мати, нещасна мати...

А тут фармерка — пані та й годі... В хаті рояль, покої, подушки-перини. В поле вона не йде, вона навіть не знає, яке велике поле. Вона жне, читає, забавляється. Вона не стогне в ярмі грубої, ручної праці... Жаль мене обгортає, великий жаль...

Я тоді пробую бути маленьким поетом і сам до себе декламую.

„В нас селянка ще в ярмі
Праці грубої ручної...
Оре, ралить, сіє — косить,
В полі жне та воду носить,
Жорна крутить, та товче,
Тісто місить, хліб пече...“

— Що ти там бубониш? — гримнув Серьога.

— Революція в животі, — і клямцаю голодними зубами.

— Ого! — скинув клопоть капелюха й розмахує ним у повітрі.

— Ні, ти поглянь, Серього, яка краса, техніка, охайність. Поглянь на ці поля, на цю машинову працю. Це ж рай...

Що-о-о?! Що ти торочиш? Який „рай“! Кому? Ну, кому? Фармерам, багатим, експлоататорам — капіталістам?! — Став, розставив широко ноги на залізниці і почав ще голосніше кричати.

— Яка користь нам робітникам з тієї техніки! Яка? Ну, скажи — прямо. Не викручуйся, а просто скажи. — Яка?

Я пояснюю, проводжу порівняння: праці грубої ручної в хліборобстві й машинової — високої техніки. О, те, що техніка в руках класу експлоататорів, це друга справа...

Серьога слухає, слухає, а далі ще голосніше кричить:

— Техніка! Техніка!.. Голодному робітникові не до техніки...

Махнув безнадійно рукою, звернувшись з насипу — і в пшеницю.

Я пішов за ним...

— Далі не йду. Лягаю в пшениці й вмираю. Далі не йду, — бунтується Серьога.

— Пшеницю їж. Христос зривав колосся і їв, апостоли теж колосся, — їж, Серього!

Ми їмо колосся, їмо й їмо. Як святі. Їмо, як Христос їв. Але нічого не помагає. Їсти все-таки хочеться. Хліба, печеного, людського.

Наїлись колосся, полежали, спочили, поговорили, ідемо далі.

Вже й самі не знаєм, куди ми ідемо, за чим... Далеко?...

Сонце вже підійшло високо. Небо так само гарне, синє. Появилися вже перисті хмари: гарні, дуже гарні. Такі в нас на Україні бувають по до-

Море пшениці хвилюється; пшениця проситься серпа.

Вже де-не-де фармері виїжджають з машинами жати.

— Ото будуть жнива, — говорить Серьога й знов їсть пшеницю.

— Невже-ж таки нас ніхто не покличе на роботу?

— Або я знаю...

— Ех! от щоб так наїстись. Раз тільки всього наїстись. Тільки раз, один лише раз. Отак раз в життю тільки добре наїстись і до смерті був би ситий.

І Серьога смачно поцмокує.

Ідемо далі на захід. Ось залізничий переїзд.

По дорозі іде з фарми старий сивий дідусь. Голова блищить сонцем, а лисина світиться, мов у пророка.

— Давай з'їмо того старого, давай, — каже Серьога і клампає голодними зубами.

— Зажди, може він нам роботу дасть.

Ми переходимо дорогу старому. Старий — швед лихо говорить англійськи. Серьога зовсім не знає ще мови. Я заступаю старого пер Серьогою, щоби він направду не кинувся на нього їсти.

Розмовились.

Старий вийшов пшеницю оглядати, чи вже можна жати. Йому потрібно робітників, він має своїх досить робітників, але він каже наїти на фарму, он там далеко, що ледве видно, і там спитати роботи там нас візьмуть, неодмінно візьмуть...

— Це ваше поле? — питаємо.

— Моє, моє. Все моє. Оце пшениця... Ген-ген туди і кінця не видно. А то — мого старшого сина. Стань сюди ближче на горбочку, то більш побачиш.

Це все моє, кругом моє... Ех! Ото врожай, м-ця-мця. — І старий смачно поцмокав беззубим ротом.

Поговорили про врожай, про пшеницю, про поле, попрощались і розійшлись. Старий покликав на поміч бога, щоб при його помочі ми скоро роботу знайшли й пішов оглядати поле.

— Гм! дурно ми його з'їсти хотіли, ба, може він нам роботу порекомендує, — каже Серьога і сміється.

* * *

Ми на фармі. Фармері шведи багаті і багатосімейні. На фармі застайнею церква, а там далі над шляхом маленька школа. Старий сам — і піп і фармер. Він крутий старий, завзятий старий і страшенно заго-нистий. Церкву сам з синами збудував, а дзвін виписав з Омаго. Сам розповідав це і дуже хвалився. Хвалько з нього великий.

Здбав він нас на воротах, найняв і запросив на обід.

— Тільки от що — каже старий, — в хату в мене невільно входите взутим. Хата це також дом божий. Тут часто буває бог і дух його. Ангели теж заходять. Вам треба роззутись.

— Роззутись, то роззутись. — І ми роззулись. Старий взяв наші черевики, замкнув в комірчину, поблагословив нас і повів у хату.

В хаті господиня, гарна донька і стара мати. Сини вже пообідали і поїхали в поле з машинами.

— Ви вибачайте, що даємо вам зимну страву, ми вже пообідали — каже гарна старша білява донька і дивиться на мене. Я дивлюсь на неї. Я зрослий, брудний, обідраний, а дивлюсь на неї. Їсти мені вже не хочеться.

Понаставляли на стіл всього, всього. Серьога ледве здержує себе, поглядаючи на стіл, а старий чогось жде. Далі каже:

— Беля, заграй молитву!

— О, то це її ім'я Беля, — думаю собі. Яка-ж вона гарна, яка-ж вона вродлива!

— Приступіться ближче, ближче до роялю, сюди, сюди, — командує старий.

Ми приступилися. Серьога хотів яйце смикнути зі столу, але я відвів його руку.

— Схиліть голови нижче, нижче — командує старий.

Ми схилили.

Беля грає, грає якусь молитву. Мелодія гарна і музична. Пальчики її скачуть по клавішах. Шия гарна, біла, кругла. Коса на плечах нижче пояса. Вона красуня, правдива красуня.

Старий зігнувся, щось шепче, хлипаючи. Серьога злиться, кламцає голодними зубами, а я залюбки розглядаю Белю. Дивлюсь і надивитися не можу, — ото гарна дівчина! Скінчила грати, встала і перехрестилась по-шведськи.

Старий взяв біблію в шкіряній оправі, що лежала зверху на роялі, приляк навколішки і почав читати по шведськи розділ, як Ісус голодний колосся їв.

Я поглянув на Белю, Беля поглянула на мене. Легесенький рум'янець появився в неї на обличчі і сховався все нижче й нижче до уст. Уста заворушилися і зробили ніжну усмішку. Вона щось шептала і молилась. Не знаю тільки до кого.

Мене щось кольнуло в серце. Це було те, що поети називають: „перше любовне почуття“. Я навіть не слухав, що старий там читає.

Помолились.

Серьога легше зітхнув і пішов босий за стіл. Я почалапав собі за ним. Старий теж був босий, дочки босі, стара боса. Всі босі. Такий вже в них звичай.

Почалась їжа.

— Серьога, — кажу нишком, — не їж так страшно, на нас дивляться.

— Хай їм повилазять, — відповідає і їсть ще страшніше.

Беля подає на стіл, сестра її подає і — не вправляються. Принесуть, а ми лоп — лоп — лоп — і нема.

Їли, страшенно їли. Все поїли, все знищили. Я боявся, щоб Серьога обруса не з'їв, або посудини не поїв, але він цього не зробив. На щастя нас старий і стара лишили самих і ми могли до дівчини підморгувати, говорити, жартувати. Я зараз почав випалювати анекдоти і Беля голосно реготала, показуючи напрочуд гарні зуби.

— Ех! Ото, щоб тепер можна було вікном як втекти. Пообідавши — ото смачно полежали би в пшениці — каже Серьога:

— Втечеш... А де черевики?

— Босі тікаймо!

— Конем дожене, застрілить. Не знаєш фанатика!

Гукнув старий.

Ми пішли.

Він вже стояв в сінях і держав черевики на поготові.

— Чи не можна по-за хату смикнути? — каже Серьога мені стиха.

— Чудний ти, дожене...

— Скрутим і в пшеницю кинем.

— А сини, а фармері?..

* * *

Хвилин через десять ми вже були в полі і ставили снопи в купки. Сини жали двома машинами пшеницю. Жниварки нові, щойно спроваджені з Шікаго, коні товсті, добірні, випасені. Без батога, без крику, без гуку, без божевільного биття пужалном, як це в нас роблять на селі — як лише заговориш до коней, цмокнеш, і вони їдуть, спішать, везуть. І тут багатство, і тут культура, і тут техніка. Фармер навіть не знає, чи йому був потрібний коли на що батіг. Я подумав:

— Україно! Коли ти увільнишся від серпа, від ярма, від батога...

Старий заняв нас наперед себе.

— Гов — гов — гов! Хлопці! Ви кваптесь! Кваптесь! А то не поспієм. Ну-ж бо ну, — підгукував він на нас.

Ми „квапились і квапились“. А старий зігнувся в дугу, хапав снопи, ставив та ставив. Він навіть не розгинався. Здавалося, що він рачкує по стерні, хапає снопи і кидає десь.

Пшениця молотна, снопи тяжкі і досить такі великі. До кожного снопа треба було нагнутись і підняти. Я не міг ніяк зауважити, як старий хапає снопи. Мені здавалось, що він має намагнітовані руки, протягає їх і снопи самі підскакують та чіпляються до рук. Так мені здавалось.

Через півгодини в мене вже сторчав кіл в спині і кольки кололи зі всіх боків.

Ми довго не працювали. Кілька місяців підряд. Тепер вхопились припадково за працю і надірвались.

З початку тіло дуже боліло, а опісля дубіти почало. Спина дубіла і руки дубіли. Щоб так зігнутись і не розгинатись, то ще півбіди. А то згинаючись і розгинаючись, кожної секунди, без привички, без попередньої вправи, спина корчиться, дубіє.

Я подивився на Серьогу, а він аж почорнів. Скорчився, розкарачившись він скрипів, проклинав все на світі і хапав снопи.

А старий все підганяв та й підганяв. Звиваючись, як щур по стерні, він погукував, покрикував, поцмокував.

День зробився роком. Здавалося, що ніколи сонце не зайде, ніколи не буде вечора. Так і видно було, що хтось підпер сонце мурованим стовпами, підсадив його високо, високо, і воно вічно так буде високо сидіти. Ось, гляну на сонце і замість того, щоб воно спускалось, то воно ще вище підноситься.

— Ні, нині вже не буде вечера, — думаю собі, — певно буде вічний день.

— Ой! коли-ж то вечір буде?.. — Серьога плює і лається. Старий кричить. Підганяє, підгукує...

Я вже не знаю, як ми витримали до вечера. Скільки ми купок по собі лишили — цього ніхто не в силі порахувати.

Коли ми вийшли на горбочок, ідучи додому, і я подивився на вижаний і складений за пів одного дня п'ятьма людьми величезний лан пше-

ниці,— я тільки тоді зрозумів, що то значить машина, що то значить машинова робота в хліборобстві. Я уявити собі не міг скільки-б то взяло місяців нажати таку силу хліба серпом.

Жнива, жнива! Якою ви мукою, якою ви карою бували у нас на селі. Тижні, цілі тижні, пекельної рабської праці. Від сонця до сонця, від рана до ночі.

А тут виїхав фермер в поле з машиною, побавився пару днів, найняв пару робітників, погонив їх — по жнивах. Тут забавка, тут задоволення, тут гра з жнивами.

Культура, культура! І техніка... Як ви збагачуєте працю!.. Та біда в тім, що ми з Серьогою нічого не маємо. Ми напрацювались, попрацюєм ще пару днів, візьмем кілька доларів і підем знов шукати купця на свої руки. Підем і підем. Ми перелетні птахи, ми бездомні пролетарі.

Обтираючи піт з обличчя червоною хустиною — я поспішав за старим.

* * *

Беля вже грала на роялі і виспівувала якусь мелодію, коли ми підходили до хати. Звуки роялю, змішуючись з голосом молодой дівчини, вилітали через отворене вікно і летіли десь в поле. З поля подихав вітерець і обсушував мої мокрі плечі. Втомлені, мокрі від поту, немов щойно випряжені коні з плуга, ми входили в сіни.

Приходилося знов роззуватись і босим входити в хату.

Всі босі молились, а опісля вечеряли. Як звичайно — перше Беля грала молитву, старий читав щось з біблії, а ми схиливши голови слухали. Я знов став біля Белі і поглядав на неї. Нічого не чув, і не розумів, що говорив старий. Мені тільки хотілось, щоб він читав довго, щоб всю біблію перечитав. А я буду стояти навколішках, дивитися на Белью, а вона на мене.

Гірко було нам вечеряти. Руки тряслись, подубіли. Не можна було ні ножа, ні ложки, ні виделець вдержати. Все падало з рук.

Серьога випустив горнятко з гарячою кавою на підлогу. Горнятко впало розбилось, кава розлилась. Старий буркотів, Беля сміялась, а стара Кадка казала, що то нічого, то „щастя“.

Повечеряли.

Сиділи, жартували... Довго жартували.

Я посолоив Серьозі голову. Всі дуже сміялись, а Беля аж заходилась. Вона дуже гарна була, коли сміялась, дуже гарна.

Серьога куняв, лаяв мене і сердився. А ми жартували.

Старий пішов молитись і стара пішла молитись. Сини пішли до худоби, а ми лишились самі.

Задзвонив старий в дзвін за хатою. Це був сигнал — спати.

Беля набрала оберемок подушок і повела в поверхню кімнату.

Засвітила електрику. Вона стелила, а ми дивились на неї.

Сказала „доброї ночі“, подивилась, підморгнула і вийшла.

Ми повітряли пшеницю зі штанів, упали на ліжку і заснули мертвим сном.

* * *

Еге! Вже третій нині день. Ми вже втягнулись. Мені вже ні руки не болять, ні спина не дубіє. Нічого вже не болять. Серьозі теж нічого не болять. Він вже веселіший, посвистує і співає. Радіє чогось, часто радіє.

— Чудний хлопець! Хіба це його поле, його пшениця?

Пшеницю вже вижали, дожинаєм овес. Нині кінчимо. При вівсі багато легше робити, як при пшениці. Жнивarka тільки жне одна. Роботи мало.

Погода, тепла, суха, гарна.

Де був океан пшениці, вже жовтіє стерня і рябіють купи снопів. Жовта стерня наводить якусь тугу на мене. Мене чогось обгортає жаль. Мені здається, що це моя наречена в жовтій намітці лежить на труні. А може це Беля?

Нині субота.

Старий зараня втік з поля молитись в церкві. Сам дзвонить, сам служить, сам піп, паламар, дяк. Все сам.

— Чи передержить нас старий через неділю, чи нині вечером відправить? Як думаєш, Сergyoga!

— Чорт його знає,— відповідає Сergyoga і кидає снопом.

— А як ти з тою красунею розлучишся? Гарна дівчина, ото приємна! Щоб я міг-би трохи говорити,— каже Сergyoga і поцмокує. Я пригадав, як він поцмокував, будучи голодний.

Про голод ми вже забули. Немов його не було, нема ніде, не існує ніколи на світі.

Скінчили ще завидна. Ішли на ферму поволі, розглядали поля збіжжя, околицю.

Мене непокоїла все якась примха, лізли в голову все якісь думки. А Сergyoga все собі посвистує і поспівує. Що йому?

Прийшли на ферму.

На ганку сиділа Беля, гойдалась в очеретянім стільці і сміялась. Боса сиділа.

— Галав, „Шорі“! (малий) — каже до мене і сміється.

В Америці ніколи не питають робітника, як він зветься. Часто самі дають ім'я.

Я звуся „Шорі“ і мене так Беля кличе.

Хай буду „шорі“, а мені то що? Аби розмовляла зі мною — весело посміхалась.

Розпитувала багато про місто, про міське життя.

— Боже мій, як там люди живуть! Я читаю газети, що приходять з міста. Там люди п'ють, убивають одні одних, лаються, грішать тяжко. Правда цьому, Шорі?

Я розповідаю і думаю: от „дитя природи“! Її ще не попустило міське життя, міська криклива юрба...

А Беля каже:

— Я б хотіла пожити у великім місті — дуже хотіла б. Тут так сумно, нудно, все одне і те саме. Добре ще літом, приїжджають міські хлопці на роботу, „боми“ різні — а зимою...

Я протягнувся на ганку і слухаю.

Довжезний з мене „бомсюга“, немитий, не поголений, нестрижений, в синих „овергольцях“, лежу на ганку, поглядаю в її сині очі і слухаю, що говорить люба дівчина.

Сergyoga куняє.

Вітрячок тарабанить і ліниво помпує воду — і тут техніка і тут вітер працює замість нашого українського „журавля“.

Старі в церкві моляться. А ми розмовляємо.

Вже і про „любов“ почали було де-що говорити... Беля рум'янилась, посміхалась, поглядала дуже мило на мене, гойдалась, поглядала на свої босі ноги, заложила руки за голову і весело-голосно зареготала.

ХРОНІКА

3-й ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД ПЛУГА

ЦК Плуга не мав досить коштів на оплату проїзду делегатів з'їзду ні до Харкова, ні назад, думалося, що з'їзд буде нечисленним. Тим більше, що й через пізню весну вистала розпутиця, і деяким членам спілки дуже трудно було потрапити до залізниці. Проте, з'їзд мав повний кворум і зібрав членів Плуга з різних кутків України. За даними мандатної комісії на з'їзд прибуло 83 члени спілки та з дорадчим голосом від різних літературців і інших літературних організацій 20 делегатів. По національності ці 83 делегати поділяються так: українців — 79, інших націй по одному: росіянин, єврей, поляк, молдаван, найбільше членів профспілки Робос (68 делегатів), не членів спілки — 4, з них військових — 2. По освіті — з вищою — 21, середньою — 51, нижчою — 11. По плужанському стажу — з 1922 р. — 11, з 1923 р. — 24, з 1924 — 27, решта — 25 та 26 року вступила до Плуга. З 83 делегатів — членів партії — 15, АКСМУ — 17, решта — безпартійні. Характерною рисою є дані про працю: 32 працюють як журналісти, 7 студентів, 7 службовців, 7 літераторів, 3 військових, 2 хлібороби, 2 робітники з заводу, і т. д. По віку на з'їзді найбільше було молодих порівнюючи — 42 делегати віком 20 — 25 років, 18 — 25 — 30, 17 — 30 — 40 і старших від 40 років лише 3 делегати.

По роду літературної праці — займається поезією тільки 34, прозою — 45, драматургією — 12, публіцистикою — 22. Але майже всі (за незначними винятками) працюють в різних галузях творчості, переважно поезія, проза, публіцистика. На з'їзді були представники з таких міст України: Київ, Полтава, Одеса, Прилуки, Катеринослав, Лубні, Миргород, Ізюм, Суми, Зінов'євське, Бердичів, Житомир, Проскурів, Черкаси, Лозова, Павлоград, Ніжин, Глухів, Охтирка, Могилівщина, Кремінчук, з сел та містечок.

З'їзд було відчинено 3 квітня в залі Громадської бібліотеки. В цей вечір крім виборів президії, привітань та виступу Українського Державного Хору під керівництвом Ф. Соболя нічого більше не було. З'їзду надіслали привітання: ВАПП (Москва), Маладніас (Білорусь), Березіль (Київ) Забой (Донбас), Одеська федерація пролетарських письменників, Київ—Гарт, рівно вітали з'їзд і ті члени Плуга, що не могли прибути на з'їзд: Ів. Шевченко, П. Темченко, П. Усенко, Волошок, Семенів (Лубні), і деякі л/гуртки.

Ділова робота з'їзду почалася 4 квітня докладами Ів. Кириленка — Звіт про роботу ЦК та С. Пилипенка „Плуг на ідеологічному фронті“. Увечері того ж дня був доклад редакції журналу „Плужанин“ (М. Биковця). Дискусія таким чином йшла по всіх докладах і заняла весь вечір 4/IV. В цей же день під-

час перерви з'їзд фотографувався і був занятий ВУФКУ на кіно-фільму.

У понеділок з'їзд заслухав доповідь В. Коряка „Творчі шляхи української літератури“ і мав по ній довгу дискусію. Далі йшли доклади Ан. Панова та представників від видавництва (ДВУ і Книгоспілка).

У понеділок весь вечір пішов на літературно-вокальну вечірку, на якій виступав з своїми піснями студентський хор під керівництвом Михайленка. Другу частину вечірки заняли виступи приїжджих плужан з поезіями та солові співи композитора К. Богуславського.

У вівторок зранку працювали комісії з'їзду, а по обіді було заслухано доклад Ан. Шмигельського „Матеріальний й правовий стан письменника“ та Дм. Загула „Критика і її завдання“. У середу вдень з'їзд закінчився, вибравши новий Центральний Комітет в складі 15 осіб: Пилипенко, Кириленко, Панів, Сенченко, Усенко, Биковець, Аleshко, Качура, Божко і кандидати до них: Шевченко Ів., Первомайський, Жилко, Забіла, Масенко, ревізійну комісію в складі: Голота, Станко, Шиманський, Шмигельський, Атаманюк і канд.: Донченко, Огневик. Так само з'їзд перевибрав і редакційну колегію журналу „Плужанин“: Пилипенко, Сенченко, Биковець, Момот, Панів, Загул, Лебідь.

Загалом з'їзд пройшов спокійно, в діловитій роботі. Начитавшись статтів М. Хвильового — делегати думали, що Вапліте здумав дати бій на з'їзді, такого ж характеру було й привітання представника від Вапліте, який, вітаючи з'їзд — побажав Плугу швидче піти за Гартом і... розвалитися. Але з'їзд був іншої думки. Всі доклади було уважно заслухано, обмірковано і ухвалено одностайно ті резолюції, що містимо в цьому числі. Ніякої бурі не було на з'їзді. Не почувалося і в настроях делегатів та їхніх виступах. Всі чекали бою і немов готували свої сили до нього.

Найжвавіші дискусії були навколо доклада редакції „Плужанина“. Це знаменує собою, яке значіння набрав наш невеличкий журнал і як уважно ставляться до нього на місцях. Загалом робота редакції ухвалена і на далі визнано необхідним зробити „Плужанин“ журналом більш кваліфікованим, розрахованим на актив плужанський. Всі погодилися на тому, що досі „Плужанин“ відбивав обличчя всієї спілки. Коли ж її культурно-письменницький рівень підвищився — це мусить відбитися і на змісті журналу. Зокрема з'їзд ухвалив вжити всіх зусиль до збільшення тиражу журналу, а звідси і здешевлення його.

До з'їзду було влаштовано невеличку виставку плужанської творчості

та ілюстративного матеріалу редакції і ЦК. Були фотокартки багатьох членів спілки, сцени з життя, групи літгуртків, філії, різні діаграми, журнали, в яких плужани взяли участь за минулий рік, збірки творів і окремі видання.

З'їзд в значній мірі оживив плужан, надав їм бадьорости й енергії на дальнішу ро-

боту письменницьку, заспокоїв периферію плужанську, яку памфлети та літлайлети буди трохи занепокоїли і відірвали від письменства.

З цього боку значіння з'їзду — дуже велике. Він є цілою добою в історії Плуґа, а почасти має значіння і для всього розвитку робітниче-селянського письменства на Україні.

Мих. Марусик

В Ц. К. ПЛУГА

ЦК Плуґа надіслав привітального листа і телеграму Всєгрузинському з'їзду пролетписьменників в Тифлісі, що має розпочатися 5 травня. Поручено питання перед Упр. Політосвіти НКО про утворення комісії в справі переведення ювілею 10 річчя з дня смерті Ів. Франка 28 травня. Від Плуґа в цю комісію виділено т. Пилипенка.

Внесено в реєстр Плуґа такі літгурки: Чайківський, Добровеличківський при педтехнікумі, Волинський при ІНО, про вступ до Плуґа заяву т. Сороки з Одеського Гарту передано на вирішення Одеської філії Плуґа.

ЦК розглянув заяву Ів. Сенченка про вихід із Плуґа, прийняв її до відома і увів в ЦК 1-го кандидата Ів. Шевченка. На місце т. Сенченка в редакцію журналу „Плужанин“ кооптовано Ів. Кириленка, якого має затвердити найближчий пленум ЦК.

Вирішено розпочати видавати гумористичну серію книжок, яко додаток безплатний до журналу „Плужанин“ із творів Ост. Вишні, Антоші Ко, Нечая та інших гумористів сучасних. Передплатники річні мають право на дві книжки по вибору, піврічні — на 1 книжку.

Перші випуски можливо вдасться видати до осені, решта вийде з друку в місяці серпня та вересні. На посаді завідуючого видавництвом „Плужанина“ затверджено тов. Биковця М.

Чергове число журналу „Плужанин“ ухвалено видати подвійним (ч. 4—5), присвятивши його 10 річному ювілею смерті Ів. Франка.

На пропозицію Харк. Радіо-станції влаштувати радіо-літвиступ Плуґа в день 1 травня ЦК ухвалив не робити такого, бо на свято більшість членів Плуґа як раз виїжджає з Харкова. Такий виступ визнано бажаним зробити пізніше (14 травня).

Київська філія звернулася до ЦК з проханням допомогти в справі санаторійного лікування членів спілки. З такою ж заявою звернувся і хворий член Плуґа т. Михайлець (з Миргорода). ЦК переслав ці заяви до Центр. секції робітників преси при спілці. Робос через місцьком письменників і в свою чергу звертає увагу профспілки на кончу потребу в допомозі товаришам з периферії, що як раз не охоплені новоутвореним місцьком письменників.

Мих. Бик.

ПО ФІЛІЯХ І ЛІТГУРТКАХ ПЛУГА

Літгурток при Крюківському залізничному клубі ім. Котлова

Літгурток при клубі заснувався цього року в лютому. Керує ним поки що ініціативна група — 7 чоловік:

Літгурток встиг проробити дві теми: 1) Проза та поезія, 2) стилістика. Це що до теорії. Також було зачитано й обговорено твори членів нашого літгуртка Розбор зв'язуємо з темами наших доповідей.

Є члени з гарними теоретичними знаннями. Що даліше літгурток зростає, приймає жваву участь в житті клубу; в стінгазети, живгазети. По дорученню правління клубу літгурток готує до випуску журнал при читальні. Члени цікавляться журналом „Плужанин“, особливо розділами — літтехніка, літтеорія та літпрактика. Одні тільки зауваження роблять, що до відділу літпрактики:

„Як би кращі твори містили з боку художності, техніки писання, щоб на них дійсно можна повчитись писати“.

Ол. Іванченко

Миргородська філія Плуґа

Філія наша зменшившись що до кількості дійсних членів, об'єднуючи, головне, сільські сили, (що живуть по-за містом), проводючи також в життя постанову осіннього пленуму ЦК про зосередження уваги на продукції й кваліфікації, звузила розмах прилюдного демонстрування своєї роботи. На цьому ґрунті від молоді авдиторії, що звикла за два роки щотижня слухати твори, вислуховувати обмін думок в питаннях мистецтва, чути незадоволення. Зате запровадження в життя лінії пленума що до літпродукції дає позитивні наслідки. Позитивні наслідки є і від того, що нами неухильно, як серед давніх своїх членів, так і серед студійців-стажантів провадиться в літроботі курс на прозу і драму (для театр. сцени і екрану).

Характерним є те, що де-які товариші-студійці, виїхавши далеко з Миргороду (Донбас, Узбекистан), не рвуть із філією, надсилають для зачитання свої твори.

М.

Літсуд над оповід. М. Хвильового „Я“

В лютому місяці в помешканні Звягельського Райсельбуду літгуртком Плуга при технікумі було влаштовано літсуд над оповід. М. Хвильового — „Я“. На літсуд зібралася численна аудиторія.

Прокурор зачитав акта обвинувачення, який ґрунтувався на тому: 1) Склад ЧК в місті: „Я“, доктора Тагабата, Андрюші і дегенерата не відповідав вимогам дійсних комуналістів, тому що в оточенні бандитизму і ворожбистств вони спокійно „вивипали“ і підписували — розстрілять... 2) Наслідком байдужості такої була жертва ЧК — мати „Я“, проти якої певних фактів у її злочині — не було і не було сумнінь і сантиментальність „Я“, — як зловнюючий контраст у всю індивідуальність „Я“, що ніяк не в'язалося з його складом натури.

Після довгих промов прокуратури, а також захисника було твор обговорено промови з публіки. Слово брало до 10 чоловік і всі були за вчинок, зроблений „Я“. Після довгих суперечок — суд пішов на нараду і остаточне вирішення виніс: (склад суду — голова і чотири члени): розстріли виправдати з винятком 2 осіб. Коли ж вирок голосувала вся аудиторія — було ухвалено більшістю голосів: „Я“ виправдати.

С. Кокот

Зінов'ївський літгурток

Зінов'ївщина — край непочатий, край годний на літературу. Округа та й саме місто ще не приймали участі в сучасному літературному житті, бо не було організатора й провідника. За останні півтора роки було багато спроб до об'єднання літературних сил, але не знайшли вони притулку особі. Був „Гарт“, був „Юго-леф“, „Комункульт“, „Октябрь“, „Динамо“. Та тільки були, а роботи... А по-

ряд із цими народився літгурток „Плуга“. Ставши після II-го Всеукраїнського з'їзду на певний ґрунт, літгурток загартував своїх членів, закріплював позиції. Гурток об'єднує 18 членів, між якими: 2 члени Плуга, 3 студійці, що вже виявили своє обличчя літературне й можуть претендувати на членство Плуга. До складу гуртка ввійдуть 7 студійців, що об'єднуються Новгородківським селітгуртком. Переводячи двічі на місяць збори й що-тижня студійну працю, розробляємо теоретичний та художній матеріал. На студіях буває що-разу (пересічно) — 25 осіб. Зосередивши свою працю при Будинкові Освіти, ми спробували дати там прилюдну літературну вечірку. Доповідь, читка творів 9 товаришами, обговорення — зацікавили присутніх. Всі промовці зазначали поспіх у творчості, а на прикінці вечірки нас запросили представники студентів Педтехнікуму. При аудиторії коли 100 присутніх пройшла друга літвечірка. Нам пощастило налагодити видання літсторінки при місцевій газеті. Видано вже 5 сторінок, в яких вміщено багато творів студійців. Тому, що сторінка не задовольняє наших всіх потреб, ми ухвалили видавати свій літературно-громадський журнал „Лан“. Друкуємо також статті та відповіді на твори в чергових числах газети. За згодою ЦК Плуга організовано при гуртку російську секцію, в яку увійшли тов., що пишуть російською мовою. Останніми часами працює комісія по влаштуванню 30-літнього ювілею місцевого поета Д. Зорини, що працює в гуртку з початку його організації.

Зараз ми маємо утворити ще студії поезії та прози й драматичну, а також утворити постійне планове вивчення теорії творчості та студіювання літератури. За останній час з творів — членів літгуртка видруковано три твори (поезія, проза) в Харківських журналах та видано дві п'єси накладом ДВУ.

Федір Божор

ПО УКРАЇНІ

◆ Для увічнення пам'яті М. Коцюбинського при Всенародній Бібліотеці України утворено комісію (при кабінеті в справах звичання Поділля). порушено питання про охорону будинку в Вінниці, де жив М. Коцюбинський.

◆ 10 роковини з дня смерті відомого єврейського письменника Шолом Алейхема буде ознаменовано в Одесі й Харкові вечорами, його творчості. В єврейському музеї, що має незабаром відкритися, буде організовано куток творчості письменника. ДВУ випускає збірник творів Ш. Алейхема єврейською мовою. Харків. Окривконком асигнував 1000 крб. на переведення ювілею.

◆ Колегія НКО затвердила комітет Всеукраїнської Художньої виставки, що відбудеться восени, в такому складі: Озерський (голова), Христовий, Криворотченко, Гор-

бенко, Яворський, Таран (АРМУ), Імас (РОБОС), та представники к/відділу ВУРПС.

◆ 21 березня відбулася в Харкові літвечірка в клубі Харк. ІНО, присвячена творчості українського літературного молодняка. З цікавим докладом про літературний комсомол виступав В. Кор'як що відмітив значні художні досягнення в поезіях П. Усенка, Ол. Донченка та ин. товаришів. Комсомольська література стає поезією робітничо-селянської молоді. Комсомольські письменники невпинно зростають і скоро ми матимемо нову генерацію Жовтневої літератури.

◆ Вечір Володимира Сосюри відбувся в Києві 10 квітня, на якому зачитав Сосюра свої поезії та „Спогади колишнього козака з Гайдамацького полку“.

◆ Київський відділ Комун. господарства з метою поліпшення житлових умов письмен-

ників вирішив віддати в оренду Центральній секції Плуґа—письменникам Західної України (ЗУ) будинок по вул. Раковського ч. 30 б.

◆ **Виставка картин „По селах, містечках та містах України“** відкрилася в Києві 21 березня і буде функціонувати до 10 травня. За перший тиждень виставку відвідало коло 1000 глядачів.

◆ **Культомісія місцькому УАН** відгукнулася на нові книжки критичні Дм. Загула та Як. Савченка цілою вечіркою 28 березня. З доповідями та критикою думок авторів виступили М. Зеров і М. Могилянський (самі ті, проти кого в значній мірі було написано обома авторами ці книжки).

◆ **М. Могилянський опублікував** в газ. „Пролетарська Правда“ (Київ) листа, в якому спростовує слово С. Щупака про те, що „Виступи М. Зерова і М. Могилянського свідчать, що неокласики використали розбрід лівих організацій для пропаганди своїх неокласичних поглядів“. М. Могилянський заявляє: „Ні формально, ні по суті я не був

неокласиком, що кілька разів зазначав у публічних виступах, а тому зрозуміло, чому нічого використати „для пропаганди класичних поглядів“.

◆ **В літер. секції Наук. Довід. тедри історії укркультури в Харкові** біжучому акад. році відбулися такі повіді: 1) Ан. Панова „Ритм і метр у поезії“, 2) О. Розенберга — „Соціологія поезії“, 3) Гр. Майфета — „Синестезія образів у віршній укр. поезії“, 4) В. Щепотьєва — „Родньо-поетичні образи у „Кобзарі“, 5) „Література 17—18 століття“, 6) Його — „Гр. Квітка — „Основ'яненко“. 8) П. Тарасюка — „Вол. Александров“, 9) Ів. Котляревського — Основні принципи літератури“, 10) Айзенштока — „Список—авторів „Наталка - Полтавки“. 11) Аг. Шамрай — „Еволюція віршів Т. Шевченка“.

◆ **Новий список — автограф** відомої Ів. Котляревського „Наталка - Полтавка“ знайдено в архивах т. Айзенштоком. Текст відрізняється від публікованих до нині.

ПО СРСР

◆ **Білоруська літорганізація „Маладняк“** після свого з'їзду широко розвинула роботу. Місцеві філії кріпнуть і дають значну продукцію. Полоцька філія виготовляла альманахи творів своїх членів, Могилевська старанно працює над питаннями з теорії й техніки літератури. Центр. Бюро „Маладняка“ відкрило в помешканні Інбелкульту свій клуб письменницький. Для бібліотеки клубу закуплено літературу з критики й теорії літератури, а також українську художню літературу та найновіші видання російських письменників. Цими днями вийшов з друку черговий № органа літорганізації „Маладняк“ (11 книжка журналу). 11 квітня через Мінську радіо-станцію пере-

давалося по радію виступ „Маладняка“ (кавітка, сатира, гуморески). З ініціативи Білоруського студентського земляцтва в Мінську було організовано великий диспут на тему „Маладняк і шляхи розвитку білоруської літератури“.

◆ Білоруська газета „Савецкая Беларусь“ — орган ЦВК БСРР почала регулярно містити сторінки літератури-мистецтва й мистецтва-літератури. В 2-х сторінках за першу половину квітня маємо цікаві матеріали щодо мистецького життя Білорусі, багато поезій, кілька невеличких прозових нарисів та кіно-хроніку. Всю газету цілком переведено на білоруську мову.

ЗА КОРДОНОМ

◆ **Літвечірка Американського Гарту** відбулася в Нью-Йорці 12/III з участю М. Задунайського, С. Тарновського, М. Шопинського, Д. Бориска, К. Добровольського, Гана, Ф. Бражника і ин. Ці товариші зачитали свої твори-прозу й поезії, а потім відбулася дискусія. Авдиторія вечірок виростає поволі.

◆ **Американська преса** досягла величезного розвитку. Всього виходить 30.000 газет і журналів, з них 3.000 щоденних, 15.000 щотижневих, 4.000 щомісячних і т. п. Протягом 1925 р. з одної розничної торгівлі газетами було виручено 600 мільйонів карб. Найбільшою прибутковою статтею в періодичних виданнях є рекламні об'яви. Де-які фірми американські витрачають на рекламу в рік більше 3 мільйонів карб. Найбільший газетний трест Кертиса щодня випускає 4 мільйони прим. газет, протягом 1925 р. цей трест

мав чистого прибутку від видань 25 мільйонів карб. Американська газета має звичайно 24—26 стор. щодня, а що-неділі доходять до 100 стор. Половину газети завше заповнено рекламними оголошеннями. Така постановка справи становить пресу в залежності від капіталістів, що дають реклами, бо з такою газетою виключно живе. Робітничая преса в Америці нараховує коло 600 газет і журналів, переважно органів профспілок. Лише нещодавно (два роки тому) утворилася в Америці комуністична преса, що на початок цього року нараховує 28 газет та журналів. Викладають газети ці різними мовами, поскільки в Америці як раз найбільш частина населення і найдуже експлуатована — це чужинці-емгранти, яких зла доля погнала на заробітки до Америки.

М. Б.

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

НАШ АЛЬМАНАХ

Прокультирило чи там викультирило (який термін вам більше подобається!) „Культуру і побут“ (№ 17) на рецензію з приводу нашого альманаха № 2. Пише якийсь М. Гук, начитавшись, очевидно, раніше Г. Коцюби (дивись № 7 „КІП’у“ Художня література і побут“). Той саме стиль, ті самі вислови і та сама плутанина в аналізі й нісенітниця в висновках. Уразило М. Гука боляче, що в нашому альманасі оповідання з робітничого життя є та ще такі, що похвалитися знанням побуту можуть і „поривають з хуторянською мовою“ — риси, що їх часто-густо пролетарським письменникам нашим бракує. І вирішає М. Гук, що це на гамуз побиває твердження Плуґа про потребу плужанам продукувати насамперед для сільського масового читача, твердження, сто разів повторюване в партійних резолюціях. Навпроти М. Гук товче про „свободу творчості“ і „ще раз підтверджую думку, що письменника ніколи не можна загнати в кут якихось спеціальних тем і образів, дозволити відображати одні явища, забороняючи інші“. Ми гадаємо, що М. Гук — доросла людина й знається де-що на літературі, коли береться відповідальні рецензії писати. Коли ні — на те є Г. Коцюба, редактор КІП’у, що писав у згаданій вище статті: „щоб освітлювати в своїх творах робітничий побут, треба його знати, вивчати“, і рекомендував навіть спеціальний гурток при редакції „Вістей“ для того утворити. Як же він, Г. Коцюба, смів „заганяти вільних творців у коло спеціальних тем“?

А М. Гукові порадимо ще раз (бо, надіємося, колись це він робив) перечитати і наш альманах перший, а там нашу платформу, де добре про тематику сказано і вяснено, що ніяких неселянських тем і образів плужанам ніхто й не збирався забороняти ніколи, обслуговування села ставиться

як найперше завдання Плуґу, як літературно-громадській організації, так, як обов’язки пролетарських письменників є, очевидно, обслуговувати насамперед робітничого читача. Досі цього М. Гуки, Г. Коцюби не робили, бо, як самі визнають, (та сама стаття в № 7 КІП’у) побуту робітничого не знають. Щоб виправдися — вигадують теорію „свободи творчості“. Буржуазна це теорія, тов. М. Гуче. Не годиться вона революційному письменству і не годиться її на сторінках радянського часопису розводити.

Нісенітниця й те, що „один і той же твір, коли він годящий, з однаковим інтересом будуть читати і актив робітників і актив селян. Це вже така істина, що на неї не варт було-б спинятися, коли-б не висовувалося отих рецептів“.

І висуватимемо, бо це таки істина: коло інтересів робітників і коло інтересів селян не однакове, є між ними відміни, вражіння не однакові, ідеологія не однакова, мова не однакова — і недурно ЦКРКП в резолюції про літературну політику писав: „переводячи молоді кадри письменників на шлях пролетарської ідеології, треба зберегати селянські образи, цю конечну передмову впливу на селян“. Не дурно в нас існують селянські й робітничі газети і журнали: очевидно вони не з однаковим інтересом читаються.

Ох, ці істини! Доводиться історію Галілея пригадувати, як він сучасним йому Гукам і Коцюбам їхню істину, що земля на одному місці стоїть, ніяк поворухнути не міг. Далі трохи порозумнішали — пересвідчилися. Може так і з КІП’ом буде? Підождемо, а тим часом на осінь (вересень) готуватимемо альманах ч. 3, де теж темами і викладом їх себе не обмежуватимемо бо ясно, що наші альманахи не для масового селянського вжитку та ще з ціною ДВУ.

С. Пилипенко

ЩО ВИДАНО З ТВОРІВ ІВ. ФРАНКА НА РАД. УКРАЇНІ

Повне видання творів Ів. Франка почало видавати кооперативне видавництво „РУХ“, яке розрахувало всі твори на 32 томи. До цього часу вийшли з друку тт.: I — Дрібні оповідання, II — Дрібні оповідання, казка „Без праці“, III — Шкільні дрібні оповідання та з дитячих літ. IV — дрібні оповідання (Моя стріча з Олексою, На дні. Хлопська комісія, Панталиха. До світла. В тюремному шпиталі. Гірчичне зерно. Івась Новітній і додатки). Закінчуються друком тт.: V — Бориславські оповідання, VI — З бурхливих літ і т. VII —

Сатири й казки. Окремо видано т. XII — „Борислав сміється“ — повість з робітничого життя Галичини, цими днями виходить з друку т. XIII — „Захар Беркут“ — повість і т. XX — поезії „З вершин і низин“ — ч. I. Всі ці томи виходять двома накладами вид-ва РУХ та Книгоспілки.

Держвидав видав кілька книжок в серії „Бібліотека молодого лєнінця“ — в редакції М. Плевака — 1) Малий Мирон — збірка оповідань (9 оповідань), 2) Грицева шкільна наука, 3) Оливєдь, 4) Отець Гуморист, 5) До світла

(ця книжка вийшла двома накладами і в серії „Геть неписьменність“) 6) Краснопіс, 7) Як ченці дітей навчали. Ще раніше р. 1924 було видано ДВУ збірку сатир Ів. Франка з невеличкою передмовою С. Ефремова (5 сатир) та р. 1921—Лис Микита—переробка з німецького Ів. Франка, з коротенькою передмовою О. Синявського і велику казку „Абу-Каземові Капці“. В серії „Бібліотека художньої літератури“ ДВУ видав оповідання Ів. Франка „Слимак“. З ранішніх видань треба відмітити книжки для малих дітей „Казки“ (вид. р. 1919) 4 книжечки. Книгоспілка р. 1923 деякі з цих казок перевидала, а деякі видала заново в 4-х збірках казок. В р. 1917 вид. „Сіяч“ в Черкасах було видано повість „Великий Шум“, яку ще й досі можна дістати по книгарнях.

Київські видавництва „Слово“ та „Час“ також видали кілька книжок Франка: „Смерть Каїна“—з вступною статтю П. Филиповича, „Вибрані поезії“ за редакцією М. Зерова.

Видавництво „Рух“ крім повного зібрання творів почало видавати й окремі невеличкі книжечки оповідань Франка. Таких вийшло вже 9 назв, сюди увійшли оповідання, що й в перші томи повного зібрання творів. В серії театральній видав 3 п'єси Франка: „Будка ч. 27“, „Стер Черняк“ і „Учитель“. Книгоспілка видала інсценізоване С. Васильченком Франка „До світла“.

Як бачимо, найбільше видано Франка невеличких книжок, що придатні для шкільного вжитку. Значна частина творів Франка ще невідома населенню Радянської України, бо було їх видано в Галичині, неможна навіть дістати нігде, як тільки в Києві. Розпочате Рухом спільно з Книгоспілкою повне видання творів на 32 томи, куди йдуть так дрібні оповідання, нариси, як рівно і Франкові праці з історії української літератури, критики—дасть цінну працю читачам.

М. Б.

РЕЦЕНЗІЯ

Качура Я. НЕПІ. Оповідання. Книгоспілка. 1926. Ст. 96. Ціна — 45 коп.

Я. Качура серед нашої письменницької молоді вже давно звернув увагу на себе, як один із тих, кого Вапліте не зріклося б одірвати від Плуга: мовляв, „справжній“ письменник. Підставою цього бажання є, очевидно, деякий присмак богемської ідеології, що іноді відгонить від творів Качуриних. Є цей присмак і в рецензованій книжці. Але основний тон його творів лишається плужанський, пролетарсько-селянський (оп. „Без останніх сторінок“). Вразіння у Я. Качури багато, він уміє їх збирати й занотовувати. Але неприємно вражає одна манера, що вже відзначалася критиками: деяке перебільшення в стремлінні бути дотепним, що іноді переходить у шарж. Немає сторінки в „НЕПІ“, де б не рясніло „лапками“—нарочитим підкресленням „дотепних“ словечок, іноді зовсім не дотепних. Це надає оповіданням (Непі, історія одного кохання) газетний, фейлетонний характер і псує враження. Печать похапливості, необробленості взагалі лежить на Качуриних творах. Автор видимо спішить виявити себе — і сам собі тим шкодить.

Книгочий

На літературному посту. Двохтижневий журнал марксистської критики. За редакцією Л. Авербаха, Б. Воліна. Ю. Лібединського, М. Ольмінського й Ф. Раскольниковою. Москва. № 1. Квітень. 1926. Ціна — 30 коп.

Це — нащадок колишнього „На посту“, але без Г. Лелевича, І. Вардіна і С. Родова, що їх виключено з ВАПП'у. Журнал ставить собі чи не неосяжне завдання: „бути органом культурної революції в області літератури“. Надто голосно. Тим часом свої завдання: по-революційному відгукнутися на

найбільші явища літературної сучасності — журнал виконує сумлінно. Багато рецензій, оброблених, серйозних рецензій — статтів, місць перекручення гостро-полемічного матеріалом, що було в старому „На посту“ тільки дві статті такого характеру (Л. Авербаха проти Воронського і М. Лузгіна Родова). Зато введений гумористично-тичний матеріал, пародії, що оживляють мер. Цікава анкета між відповідальних робітників, з якої вияснюється, що художня справа література їм майже невідома. Бракує матеріалу з теорії літератури в марксистському освітленні. Відно, в вузьких рамках журналу (4 др. арк.) редакції важко повертатися з порукою успіху може бути тільки регулярного вихід. Чекаємо дальших номерів.

С. Пилипенко

Чередниченко В. До діда - баби по хлібу. Опов. Книгоспілка. 1926. 48 стр. Тир. 7.000 прим. Ціна — 20 коп.

Це одне оповідання з часів голоду в СРСР. Так само плаксивий сюжет про хвору забитого в революції батька-комуніста, про дітей, що одні, без матери попадають на Кубань, шукаючи в станиці Полтавській діда й бабу. Звичайно, не знаходять, біду хворіють, вмирають, а мати виздорохлює, приїжджає в станицю, але знаходить трупики дітей та пізніше відшукується старший хлопець Яшко. Шаблонова тема по шаблановому виконана авторкою. До зитивного треба віднести порівнюваче передачу настроїв багатих дядьків Кубані, що шкодують хліба голодним, лають їх і пускають до хати.

Оповідання діти прочитають з охотою, певна доля інтриги є, і вона штовхатиме

ти далі, не дивлячись на те, що тема вже ця
стям обридла і знайома. Не можна не відмітити
надзвичайно гидкої коректи книжки, що до
того призначена для шкільного вжитку (див.
изу Наукпедкому НКО). Помилки безліч так
з боку коректорів, як рівно і з боку авторки.
Невірні звороти мови, невдала лексика, назви
творів і т. п. Це величезна хиба книжки.

Мих. Биковець

Жернов. Крестьянский литературно-общественный журнал Всероссийского Союза Крестьянских писателей. № 3. Москва. 16 ст.
форм. 20 коп.

В Росії існує селянська літературна організація, типу трохи схожого на Плуг, яка раніше видавала неперіодичний журнал „Трудова нива“, а з 1926 р. почала журнал „Жернов“. Для початкуючого письменника в журналі мало практичного, цікавого матеріалу. Переважно статті на громадсько-літературні теми загального значіння. Кілька оповідань, багаторебрих поезій, які вдало розміщені на 2-х сторінках з портретами авторів. Загалом, ця частина в журналі найцікавіша. Бракує практичних статтів з теорії й практики літературного руху та для учоби початкуючим. Слабі розділи хроніки та критики. Правда, малий розмір журналу не дозволяє зачіпати багато тем і докладно їх висвітлювати. Зовнішнє журналу виданий гарно: чистий білий папір, не гидкі ілюстрації.

М. Б.

Назадництво Гарту. Заклик групи митців „Авангард“ X. 1926 р., 24 ст. ц. 17 к.

До літературної дискусії останнього часу на укр. ґрунті вклинилася ще одна книжечка. Головним її змістом є „одвертий“ лист поета В. Поліщука до ЦК Гарту під назвою „Чому я кинув Гарт“. Він є протестом члена організації проти бюрократичного формалізму, неокласичних симпатій, розкладу і консерватизму осередку (ЦБ і ЦК), що намітилися серед організації пролетарських письменників з часу захоруння тов. Блакитного, голови Гарту. Можливо, що автор листа трохи перегибав критичну палку, але він стоїть на шляху поступових змін, тоді як частина організації, на чолі з Хвильовим, взяла як каже Поліщук, різку лінію направо, з апотеозом окремих, коли не сказати більше, досягнень Зерова і Дорошкевича, що з них перший не з так уже й сильних класиків, а другий є скорий компілятивним популяризатором, — обидва ж разом не дали жодної розвідки, цікавої хоч-би формальним аналізом, не говорячи про соціологію, якогось письменника чи течії.

Такий загальний зміст брошури.

Дискусія останнього часу поміж Плугом, тою частиною „покійного“ Гарту, що об'єдналася у Валує, та невиявленим же „Авангардом“ в особі В. Поліщука, при взаємних гострих розвінчуваннях, в протилежність же недавньому захопленню пореволюційними до-

сягненнями письменства. — лише показала, що минув час самозахоплення, що час уже взятися письменникам за серйозну виучку, переглянувши скромні попередні досягнення.

З такого боку буде цікавою і ця брошура, що доповнила дискусію де-якими новими твердженнями і висуває свій провідний шлях, хоч і не обґрунтувала в належній мірі „Авангарду“ з маловідомими іменами митців (художників) — Цапка, Ермілова, Левади, що підписали „заклик“.

Янек

Масенко Т. Стінна газета. ДВУ. 1926 р. 46 стр. Ціна 20 коп.

Не дивлячись на швидкий зріст стінних газет на селі і в місті, у нас майже до останнього часу не було видано відповідного порадирика, який би допоміг удосконаленню змісту, а також і поліпшенню зовнішнього вигляду. Редакційні колегії, а то й окремі товариші, що активно працюють навколо стінних газет, користуються переважно російськими виданнями, що не завжди відповідають нашим вимогам і оточенню. Лише недавно вийшла книжка Ф. Фурера „Як організувати стінну газету на селі“, а слідом за нею з'явилась у світ і коротенька брошура плужанина Т. Масенка. Містить вона в собі такі поради і вказівки: 1) Завдання стінгазети, 2) Що треба знати працюючи над стінгазетою, 3) Про що писати до стінгазети, 4) Як писати, 5) Як складати стінгазету, 6) Редакційна колегія, 7) Зв'язок зі співробітниками та організація їх, 8) За стінгазету, 9) Про усну газету.

Своїм змістом і матеріалом брошура орієнтується на селянські стінгазети і до того більше уваги звертає на удосконалення їхньої техніки (зовнішній бік, будова, малюнки і т. ін.), чого зовсім мало в досить громоздкій книжці В. Фурера. Погано лише, що автор не потурбувався подати малюнки характерних стінгазет та інших прикладів що до зовнішнього боку стінгазети.

Загалом брошуру можна рекомендувати „гурткам друзів газети“, а також і окремим товаришам, що не мають під руками відповідного порадирика для їхньої роботи.

І. М.

Сторінка селянського письменника — в Зінов. газ. „Червоний Шлях“ ч. 4 і 5 за березень 1926 рік.

Зінов'євський літгурток спромігся на регулярну сторінку „Селянського письменника“ в місцевій газеті „Червоний Шлях“. В двох останніх літературних сторінках вміщено: статті Ф. Божора „Літгуртки Плуґа на селі“ та „Перед з'їздом“, вірші студійців і членів Плуґа — Юренка, С. Григоровича, Ткаченка К., Грянка М., П. Голоти (який тимчасово перебугав у Зінов'євську), а також кілька нарисів малюнків: С. Доброворського, Юренка, Гр. Роботи, Ол. Перепечанько.

Слід зазначити гарну будову і правильне розташування матеріалу в літсторінках —

статті, літпрактика, хроніка і т. ін., що цілком відповідає завданням роботи місцевого літгуртка, позбавляючись підлажування під тон центральних журналів. Погане вражіння лише справляє набраний жирними літерами лист дружини українського драматурга І. К. Карпенка-Карого до голови Плуга (не сказано правда, чи голгуртка, чи ЦК) з приводу збирання матеріалів про його життя й літературну роботу. Таке особисте лістування можна-б і не виносити на літературну сторінку.

М.

Про вірші в „Плужанині“

Вірші Ів. Кириленка — „В таборі“ та „Лівадія“ в ч. 6 дуже подобаються селянським початкуючим письменникам та сількорам. Навіть допризивники й ті з гордістю кажуть:

— В наметах говорим про
гази,
Про Чичеріна, Польщу, Ки-
тай
(„В таборі“).

Також гарний вірш М. Савенка „Вересень“. Піонери радісно декламують:

— Ех, колосіться жовтневі
вруна
Жде вас Лікнеп, і ЮПЕ,
і Сельбуд“.

Що торкається до О. Савенка „Нам треба сказати про нього, що жаль бідних друкарів, що набирали його. Більше потрібне оце:

— Тьохкало серце і мліло
... Було... Прошуміло...

Тепер про вірші в ч. 7. Перший М. Нарушевича „Вечір“, можна Нарушевичові, щоб він цього вірша став не в „Плужанині“ якого читають а в „Нінчиному альбомі“.

Другий — Ол. Конторина „Жалібний“. Це не марш (та це й жалібний!), а зримованих гарних слів. Крім цього ва як „промінняно сяс“ нікому не зрозуміти.

Вірш Ан. Шмигельського „Споми на Леніна“ байдуже, але треба було-б вживати слів „око-глибоко“. А вірш С. Савенка треба було продати на хунт „обмотувати“, бо він довгий, а толку

Як. Москаленко

ПЛУЖАНИН

◆ Жур. „С.-Г. Пролетар“ в ч. 5 умістив ст. Панова про фільм „Т. Шевченко“, в ч. 7 — 8 поезію О. Донченка „Мати“.

◆ Піонер. газ. „Більшовиченята“ в ч. 26 умістила нарис Юр. Будяка „У дні Великої Комуні“ і поезії піонер. поета В. Труханіка (з портретом).

◆ В. Репер. Комітет ухвалив п'єси чл. Плуга: Ясного Ол. — „Розумний дурень“ на 3 д. Снісарського Ів. — „На перегної“ — на 3 д., його переклад з російської п'єси Бивалого „Електрика посватала“, Введенської Недолі „Шахтарський гість“ на 4 д.

◆ Складена А. Воронцем Червоноармійська читанка ч. 2 (ДВУ 1926 р.) „Червона зброя“ містить твори плужан: Панова: „Червона армія“, „Слава“, „Японія“, „Марш Червоної Армії“, Ан. Головка: — „Німці на Україні“, Ів. Ковтуна — „На Врангеля“, „Вільно святкуємо“, М. Лебеда — „Кримські спогади“, О. Шиманського — „На чатах“, Ів. Шевченка — „Юнацька пісня“, „Марш“, Ан. Лісового — „Туди у Францію“, В. Атаманюка — кілька поезій, П. Усенка, П. Голоти, Ів. Кириленка, В. Алешка, Дм. Загула, Ол. Донченка, прозові уривки Гр. Яковенка, П. Крижанівського, поезії М. Нарушевича.

◆ Білоруський журнал „Полымя“ ч. 2 подає хроніку про Плуг і його останні постанови що до з'їзду в зв'язку з літгуртками, літдискусією і т. п. з ч. 2 „Плужанина“.

◆ Газ. „Селянська Правда“ (Гумань) в ч. 41 подала рецензію на ч. 3 „Плужанина“, в якій особливо варгани уваги відмічає статті:

Панова та Хоменка з теорії й практики роботи. переклад з М. Горького новели „Традиції“ і вірші В. Сокола. „А ми свою роль та завдання“ — „Плужанин“ — ком виправдовує — таким словом кімцензент А. К. свою замітку.

◆ Журн. „Жернов“ ч. 3 — орган Всесоюзного селянських письменників умістив в літуперіодичному збірнику замітку про видання Плугом „Плужанин“.

◆ Студієць Київ. Плуга Ол. Корній умістив в літсторінці ч. 10 Київської Комуністичної газети „Молодий Білоруський“ (ч. 19) оповідання „Чудак“ і „Повстанська могила“ (балада). В ті ж сторінки в літсторінці ч. 9 (№ 11) є поезія дідця Коршуна „До лав Червоного Війська“.

◆ Журнал „Сільський Театр“ в ч. 1 умістив ст. Дм. Грудини „Робота над театром“ в ч. 2: п'єсу Ол. Ясного „Мудрий на 3 картини, травневий інтермедії Ан. Панова „Червоний вертеп“, ноти до слів Ан. Данила „Чабанівського, Кожушного, ст. Ан. Панова „Літгурток і стінгазета“, покази до жовтневої літератури „До 1-го травня“ М. Ковця.

◆ Катеринослав. журнал „Зоря“ в ч. 15 умістив поезії: М. Дубовика „Юнь моя зова“, „Березовий смуток“, В. Чаплі — переклад поезії Н. Некрасова, статтю М. „Етапи літдискусії на Україні“, фельєтон Ан. Шпички (псевдонім чл. Плуга) „Вітплетуєм“, рецензії В. Чл. на книжки М. Яковенка „13 весна“, Дж. Лондон „Золоті

♦ 2-х тижневий журнал „Селянка України“ видрукував в ч. 7 поезію Ан. Дикого „Переквіти“ і показчика книжок для села М. Биковця. В ч. 6 „Оповідання Тетяни Рублівської делегатки“ В. Чередниченко, ст. Панова „Мати в поезії Т. Г. Шевченка“, Ів. Овчаренка „З 6-го Всеукраїн. з'їзду комсомолу“, показчика „Що читати“ М. Биковця.

♦ Жур. „Шлях до здоров'я“ ч. 2 вмістив зарис П. Крижанівського „Сибірка — тяжка праця“ і його ж оп. „Калина“ в ч. 3.

♦ Орган ЦК ЛКСМУ — журн. „Молодий більшовик“ в ч. 5 видрукував оповідання О. Кундзича „Лена — безпартійний елемент“, фейлетон Вухналя (псевдонім чл. Плуга) „Туживні картини“, поезії Ладухива „Дівоча пісня“, ст. М. Марусика (псев. чл. Плуга) „Т. Г. Шевченко — поет і революціонер“, рецензії М. Биковця на опов. Кириленка „Відступ“ і кн. „Червоноармійський заспівувач“, та статтю Молота „Листи до юнськорів“, лист 4-й). В ч. 6 опов. Ковтуна „Хто кого?“, поезії Шабленка „Гість весна“, П. Горбенка „На вулиці“, фейлетон Вухналя „Полова проблема“, рец. Момота на книжки: „Молодняк“ і „Порадник комсомольця“.

♦ Коопер. літер.-мист. журнал „Нова громада“ в ч. 6 умістив поезії П. Горбенка „Пісня“ та опов. студійця Ів. Андрієнка „На перевиборах“.

♦ Про 3-й Всеукраїнський з'їзд Плуґа подано було інформацію в газ. „Вечернее Радио“ ч. ч. 74 і 76, „Харківському Пролетарієві“ від 6/IV, „Вістях“ від 6/IV, невеличку замітку в газ. „Коммуніст“ від 4/IV, в Московській „Правді“ від 4/IV, підсумки роботи з'їзду в „Народньому Учителі“ від 14/IV (ст. А. Шмигельського), в Білоцерківській газеті „Радянська Нива“ від 11/IV.

♦ Газ. „Коммуніст“ в ч. 76 подала статтю М. Биковця „До Всеукраїнського з'їзду Спілки Плуґ“. Ця ж стаття видрукована і комсом. газет. „Комсомолец України“ від 6/IV.

♦ Журнал „Червоний Шлях“ в ч. 2 умістив вірші Сайка „Провесенню пахне“ і В. Мисика „Дні“.

♦ Київський ілюстр. журнал „Глобус“ в кожному числі почав уміщати літературні шаржі „Парад allez!“, В ч. 5 на „арену“ вийшов В. Поліщук, в ч. 6 М. Хвилювий і трохи видно С. Пилипенка. Цікаво, хто далі йтиме? В ч. 6 уміщено поезію Юх. Дубкова „Пісня про вулків“.

♦ Київський журнал „Життя й революція“ в ч. ч. 1 умістив велике оповідання В. Штангея „Батрачка“, поезії В. Мисика, рецензію на збірку поезій В. Яблуненка „Галичина“, на кн. оповідань Ол. Свекли „Над Дністром“, і рецензії плужан: А. Хуторяна і Дм. Загула на збірки поезій ин. авторів.

♦ На конкурс романів журн. „Червоний Шлях“ було надіслано всього два твори, з них роман В. Чередниченкової „За плугом“ буде видрукований окремою книжкою і в журналі.

М. Б.

ПОПРАВКИ ДО АЛЬМАНАХУ Ч. 2 „ПЛУГ“

У статті „Плуґанська творчість“ (бібліографічний показчик), що її вміщено в 2 альманасі „Плуґ“ трапилися такі помилки:

1) У Атаманюка В. зазначено п'єсу „З бурси на Січ“, тоді як вона з друку не виходила; не вказано упоряд. ним книжки „Сатира й гумор“.

2) Грудині Д. приписано інсценізацію „Джими Гігіна“ Синклера.

3) У Іванушкіна В. не зазначено книжку „Селянський рух“ 1905 — 6 р. на Київщині.

4) Плискунівський Гр. співробітничав не в „Рад. Селі“, а в „Рад. Селянині“.

5) Хоменко Е. нар. в с. Погреби не Кременч. окр., а Турівськ. р. на Прилуччині.

6) У Чередниченко В. не зазначено кн. „До діда баби по шматок хліба“.

7) Якимчук Л. вар. не в с. Бутівка, а в с. Бутівці на Волині.

8) На стор. 282 ряд. 7 згорі коректурна помилка: замість „запов“ треба „опов“.

Ів. Капустянський

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

В зв'язку з літньою перервою праці літгуртків, студій і т. д. чергове число „Плуґанина“ вийде також подвійним (6 — 7) в кінці липня.

Передплатники річні одержуть крім того безплатно 2 кн. з гумористичної серії „Плуґанина“, а $\frac{1}{2}$ річні — по 1 кн. (див. про це на стор. 32 цього числа. Список додатків буде оголошено в ч. 6 — 7).

ВЕСЕЛА ГОРІНКА

ПОЖАЛІЙТЕ СИРІТ!

Пошукуємо Центральне
Бюро Гарту, що десь
загинуло в Харкові під-
час осіннє-зимової літ-
негоди.

Хто знайде—дістане
велику **НАГОРОДУ**

ГОЛОВНА КОНТОРА ПЕРІОДВИДАНЬ ДЕРЖВИДАВУ

для зручності
передплатників

перейшла в нове помеш-
кання отам десь за Благбаз.
Вивіски не шукайте. Інког-
ніто від кредиторів збе-
рігається всім персоналом
КОНТОРИ

НАКЛАДОМ ☐ ☐ ☐ КНИГОСПІЛКИ

вже два роки намагаєть-
ся вийти з друку новий
(укладає О. Слісаренко)

ДИТЯЧИЙ ДЕКЛАМАТОР

із творів: Олеся, Чуп-
ринки, Грінченка, Ворон-
ного, Черкасенка, Сави-
рицького, Ол. Пчілки,
Хвильового і Йогансенів

ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(ФІРМА ІСНУЄ З 1925 РОКУ)

ОПОВІЩАЄ всіх ліропоетів, поезотарабаників, драмоперів,
фільмокрутів, лайлетистів та інших європенків,
що в зв'язку з сороковинами академії відкрито прийом заяв до Вапліте

ДО ЗАЯВ ТРЕБА ДОДАВАТИ:

1. Зречення від будь-якого знайомства з Гартом, Плугом, Молотом, Жовтнем і т. п. буржуазними забобонами.
2. Клятву не вести масової літературної роботи.
3. Рекомендацію знавців античної мітології.
4. Членську картку ВУСОР (спілки мислівців та рибалок).

Прийом буде проведено за традицією минулих років у день річниці Жовтня в ресторані Цербокоопу

ПРИБЛУДИВСЯ ПОЕТ

без жадних документів,
безродний і безпорад-
ний, не пам'ятає нічого,
крім своїх віршів!
Відгукується на кличку
„ПАЦЮРКА“

Родичів або близьких
просять зайти забрати,
бо що - далі — дужче
пеується і розгублюється

ПРОРІКАЮ ДОЛЮ ЩОДЕННІ СЕАНСИ

Високодумний ексфутуро-
комункультоваплетист, маг
і **ПРЕЗИДЕНТ**

угадую минуле, сучасне і
майбутнє поетів, поетес і
поетеньят. **За окр. плату**
гадаю на кофейній гущі,
даю інтерв'ю в „Вечернее
Радио“ й складаю приві-
тальні промови.

ЯК ВИДАВАТИ СВОЇ ВІРШІ?

НОВА ПІДРУЧНА КНИГА

В. ПОЛІЩУКА

Замовлення приймає
дама на плакаті у вікні
друкарні „Червоний
Друк“.

УСІ ЧИТАЙТЕ П ТОМ ПОЕЗІЙ

:: :: УЛЯНИ КРУТЛИВОЇ :: ::

До книги буде додано портрети авторки: в 5, 15, 25, 35, 45 і т. д. років
з передмовою високодумного критика з **ГЕНІОІНКУБАТОРА**.

ПОЧТОВА СКРИНЬКА

Відповіді редакції

Кондратенкові (Яреськи) Російською мовою поезій не друкуємо. Посилайте їх до відповідних редакцій. Та й українською мовою не дуже радимо. Вона у вас не українська, а покручена на всі боки. Вчіться й читайте більше та граматики не забувайте.

М. Брунці (Ніжен), Т. Євтушенкові (Борисполь) П. Вербі (Онопіївка), П. Діденкові (с. Убіжище), П. Бурдилові (Сосниця), А.н. Жарику (Барвінкова), К. Герасименкові (Пирятин), П. Сурмі (Габарівка), С. Кравченкові (с. Тришля), Є. Рублівському М. Завгородньому (Ерастівка), Т. Панчуку, Ю. Пашківському (Христинівка), Мазуренкові, К. Андрійчуку (Вінниця), М. Батрану (Мехедівка), С. Момоту (с. Снігирівка)—надіслані Вами твори до друку не пішли.

Г. Книшеві. Ви хвалитесь, що за п'ять хвилин пишете свої вірші. Це дуже гарно. Але тільки те, що враження від ваших віршів таке, як від того хлібця, що його за п'ять хвилин було замішано, посаджено в піч і спечено.

О. Віричу. (х. Шама) Ваш нарис „Христини“ нецікавий. Ні з боку змісту, обмалювання типів, ні з боку ідеї — в ньому немає нічого, що захоплювало б читача. Звичайний допис. Школа, інші речі у Вас краще виходять. Менше пишіть і краще обробляйтеся.

Гр. Михайлецю. (Миргород) і ин. Курси для драмгуртків, про що писалося в ч. 1 Плужанина, з різних причин до осені не будуть влаштовані. Плуг дасть в свій час повідомлення тим товаришам, що їх буде викликано на курси.

П. Микитченкові. (с. Озери) Нам соромно за вас, що отак пишете про себе: „Я певний, що в мене здібності є (будьте певні!)“. Ті вірші, що ви надіслали, не показують такої здібності і нас не впевняють. Повчіться ще немало та почитайте книжок, може що й вийде, а зараз не ображайтеся.

Куриленкові. (с. Рудівка) У ваших віршах багато хиб. Є у вас отакі немілозвучні висловий, як „трахають машини“, „машинкові склоки“(?). Не прислухаєтесь ви і до ритму ваших поезій. Лагідний повільний темп ви без всякої потреби перериваєте різкими

коротенькими нотами, і це псує враження Другий вірш: „Комсомольське“ кращий ніж перший, але він безнадійно запізнився: у нас весна, а ви пишете про сніг.

Артеменкові. У вас гарні теми, але слаба техніка. Зокрема вірш „Рудники“ нагадує відомих „Шахтарів“ Черкасенка. Надсилайте свої нові твори.

П. Власенкові (с. Михайло-Ганнівка). Надісланні вами твори зовсім безграмотні. Не знайомі ви не тільки з поетикою, а навіть з простісінькою елементарною граматиною, визубріть її до кінця.

М. Заїці. (Чапаївка). Ви нас закидаєте своїм писанням, яке ще дуже слабе. Зачекайте трохи: самі передихніть і нам спочинок дайте. Пишіть листи з марками, не уводьте нас в зайві і марні трати на доплатні листи. Вчіться більше, а вірші у вас дуже слабкі.

Гр. Любарову. (Константиївка), М. Книшу (с. Шаповалівка) — надіслане не пішло.

Ів. Гу п а л у. (с. Плоске) Ваші вірші дуже слабкі, ви не хочете як слід обґрунтувати їх, пишете таке, що й на голову не налізе. „Я бачив світлу алу кров, По балці річкою стікала“. Не шліть доплатними листами, та й загалом заспокойтеся і повчіться у кращих авторів.

М. Олійнику. (Штепівка). На дворі весна, а ви й досі про зиму. Запізнилося, тай не художнє ваше „село“. Нічого не дає.

Лист до редакції

Недавно я довідався, що Київський Держтеатр для дітей виставляє мою п'єсу „По Зорі“, при чому в перших афішах і в хроніці було зазначено автором п'єси Каплі-Яворовського. В афішах же на пізніші вистави в цього Каплі-Яворовського заговорило сумління як логіка і він зазначив, що п'єса ставиться в його переробці.

Ані Держтеатр для дітей, ані невідомий мені Каплі-Яворовський не вважали за потрібне звернутись до мене за дозволом на перероблення моєї п'єси.

Цим заявляю протест проти такого безцеремонного поводження з чужими творами.

З правдивим поважанням — Вол. Гжицький

ШЛЯХ ДО ЗДОРОВ'Я

Щомісячний робітничо-селянський
художньо-ілюстрований часопис,
присвячений питанням охорони
здоров'я. Орган Наркомздоров'я
: : : : : У. С. Р. Р. : : : : :

ПЕРЕДПЛАТА:

на 12 міс. . . . 2 крб. 40 к.
„ 6 „ . . . 1 „ 20 „
„ 3 „ . . . — 60 „
Окремі числа . . . 20 „

Хатам - читальням, сельбудам, фабзавкомам,
місцькомам та иншим громадським і дер-
жавним організаціям 30 відсотків знижки.
Робітникам, селянам і сільським медробіт-
никам 15 відсотків знижки.

Всі вимоги й грошові перекази адресувати: Харків, Пушкінська, 14.
Видавництво „НАУКОВА ДУМКА“

„ПЛУЖАНИН“

2-й РІК ВИДАННЯ

Літературно - критичний журнал
СПІЛКИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ПЛУГ
Видає в Харкові Центральний Комітет ПЛУГА

За редакцією: Биковця М., Загула Д., Кириленка Ів., Лебеда М.,
Момота Ів., Панова Ан., Пилипенка С.

Журнал виходить щомісяця окремими книжками в 2-3 друк. арк. (32-48 стор.) з фото-
графіями письменників, літературних подій і т. п.

Програм журналу: організація літруху, теорія й літтехніка, художній розділ, літ-
дискусія, наш побут, хроніка, критика й бібліографія, весела сторінка, поштова
скринька.

ЖУРНАЛ РЕКОМЕНДОВАНО Наукпедкомом Упр. Соцвиху Н. К. О.
для вчителів і старших груп трудшкіл та Сельметодкомом Управ.
Політосвіти НКО для хат-читалень і сельбудів.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1926 РІК:

На 6 міс.—6 кн. . . . 1 карб. 70 к.
„ 3 „ 3 „ . . . — „ 90 „
„ 1 „ 1 „ . . . — „ 30 „

За 1925-й рік в редакції лишилися
чч. 4, 5, 6 по 25 к.
Окреме число (з перес.) . . . — 30 „

Журнал можна набувати й передплачувати в уповноважених редакції, по філіях
спілки Плуг, по літгуртках, в редакціях газет, в книгарнях Держвидаву України.

Передплату надсилати поштовими переказами (невеликі суми можна дрібними
поштовими марками).

Адреса: Харків, Пушкінська вул. Ч. 24, редакція журналу „Плужанин“